

Η προσευχή (Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος)

Η προσευχή είναι μεγάλο αγαθό, αν γίνεται και με λογισμό αγαθό· αν ευχαριστούμε το Θεό όχι μόνο όταν μας δίνει, αλλά και όταν δεν μας δίνει ό,τι Του ζητάμε, αφού και τα δύο τα κάνει για την ωφέλειά μας. Έτσι, και όταν δεν παίρνουμε, ουσιαστικά παίρνουμε με το να μην πάρουμε ό,τι δεν μας συμφέρει. Υπάρχουν, βλέπετε, περιπτώσεις που η μη ικανοποίηση του αιτήματός μας είναι πιο ωφέλιμη. Και τότε ό,τι θεωρούμε σαν αποτυχία είναι επιτυχία.

Ας μη στεναχωριόμαστε, λοιπόν, όταν ο Θεός αργεί να εισακούσει την προσευχή μας. Ας μη χάνουμε την υπομονή μας. Μήπως και πριν ζητήσουμε κάτι, δεν μπορεί να μας το δώσει ο Πανάγαθος; Μπορεί, φυσικά, αλλά περιμένει από μας κάποιαν αφορμή, ώστε να μας βοηθήσει δίκαια. Γι' αυτό ας Του δίνουμε την αφορμή με την προσευχή και ας περιμένουμε με πίστη, με ελπίδα, με εμπιστοσύνη στην πανσοφία και στη φιλανθρωπία Του. Μας έδωσε ό,τι ζητήσαμε; Ας Τον ευχαριστούμε. Δεν μας έδωσε; Και πάλι ας Τον ευχαριστούμε, γιατί δεν γνωρίζουμε, όπως γνωρίζει Εκείνος, τι είναι καλό για μας.

Ας έχουμε ακόμα υπόψη μας, πως ο Θεός συχνά δεν αρνείται, αλλά μόνο αναβάλλει την ικανοποίηση κάποιου αιτήματός μας. Και γιατί αναβάλλει; Επειδή, χρησιμοποιώντας ως μέσο τη

δική μας επιμονή στο αίτημα, θέλει να μας ελκύσει και να μας κρατήσει κοντά Του. Κι ένας φιλόστοργος πατέρας, άλλωστε, όταν του ζητάει κάτι το παιδί του, πολλές φορές αρνείται να του το δώσει, όχι γιατί δεν θέλει, αλλά γιατί μ' αυτόν τον τρόπο το παιδί μένει κοντά του.

Με δυο λόγια, η αποτελεσματικότητα της προσευχής μας εξαρτάται:

πρώτον, από το αν είμαστε άξιοι να λάβουμε ό,τι ζητάμε· **δεύτερον**, από το αν προσευχόμαστε σύμφωνα με το θέλημα του Θεού· **τρίτον**, από το αν προσευχόμαστε αδιάλειπτα· **τέταρτον**, από το αν για όλα καταφεύγουμε στο Θεό· **πέμπτον**, από το αν ζητάμε εκείνα που είναι ωφέλιμα σ' εμάς.

Και δίκαιοι ακόμα να παρακαλέσουν τον Κύριο, δεν θα εισακουστούν, αν δεν πρέπει. Ποιός ήταν δικαιότερος από τον Παύλο; Και όμως, επειδή ζήτησε κάτι που δεν θα τον ωφελούσε, δεν εισακούστηκε. «Τρεις φορές παρακάλεσα γι' αυτό τον Κύριο», γράφει ο ίδιος, «και η απάντησή Του ήταν: "Σου αρκεί η χάρη μου"» (Β' Κορ. 12:8-9). Αλλά και ο Μωσής δεν ήταν δίκαιος; Ε, ούτε κι εκείνος εισακούστηκε. «Φτάνει πια!», του είπε ο Θεός (Δευτ. 3:26), όταν ζητούσε να μπει στη γη της επαγγελίας.

Πέρα απ' αυτά, όμως, υπάρχει και κάτι άλλο που αχρηστεύει την προσευχή μας, και αυτό είναι η **αμετανοησία**. Προσευχόμαστε, ενώ επιμένουμε στην αμαρτία. Έτσι έκαναν οι Ιουδαίοι, γι' αυτό ο Θεός είπε στον προφήτη Ιερεμία: «Μην προσεύχεσαι για το λαό αυτό! Δεν βλέπεις τι κάνουν;» (Ιερ. 7:16-17). Δεν απομακρύνθηκαν, λέει, από την ασέβεια. Κι εσύ με παρακαλός γι' αυτούς; Δεν σ' ακούω!

Όταν, πάλι, ζητάμε κάτι **κακό εναντίον των έχθρων μας**, όχι μόνο δεν το πραγματοποιεί ο Θεός, αλλά και παροργίζεται. Γιατί **η προσευχή είναι φάρμακο**. Κι αν δεν γνωρίζουμε πως πρέπει να χρησιμοποιήσουμε ένα φάρμακο, δεν θα ωφεληθούμε ποτέ από τη δύναμή του.

Πόσο μεγάλο καλό είναι **η συνεχής προσευχή**, το μαθαίνουμε από τη Χαναanaία εκείνη του Ευαγγελίου, που δεν σταματούσε να κραυγάζει: «Ελέησέ με, Κύριε!» (Ματθ. 15:22). Κι έτσι, αυτό που αρνήθηκε ο Χριστός στους αποστόλους, τους μαθητές Του, το πέτυχε εκείνη με την υπομονή της. **Ο Θεός**, βλέπετε, **προτιμά για τα δικά μας ζητήματα να Τον παρακαλάμε εμείς οι ίδιοι**, που είμαστε και υπεύθυνοι, **παρά να Τον παρακαλούν άλλοι για λογαριασμό μας**.

Όταν έχουμε την ανάγκη ανθρώπων, χρειάζεται και χρήματα να δαπανήσουμε και δουλόπρεπα να κολακέψουμε και πολύ να τρέξουμε. Γιατί οι άρχοντες του κόσμου τούτου όχι μόνο δεν μας δίνουν εύκολα ό,τι τους ζητάμε, αλλά συνήθως ούτε καν να μας μιλήσουν δεν καταδέχονται. Πρέπει πρώτα να πλησιάσουμε τους ανθρώπους που είναι κοντά τους -υπηρέτες, γραμματείς, υπαλλήλους κ.ά- και να τους καλοπιιάσουμε, να τους εκλιπαρήσουμε, να τους προσφέρουμε δώρα. Έτσι θα εξασφαλίσουμε τη μεσολάβησή τους στους αρμόδιους αξιωματούχους, για το διακανονισμό της οποιας υποθέσεώς μας.

Ο Θεός, απεναντίας, **δεν θέλει μεσολαβητές**. Δεν χρειάζεται να Τον παρακαλούν άλλοι για μας. Προτιμά να Τον παρακαλάμε εμείς οι ίδιοι. Μας χρωστάει χάρη, μάλιστα, όταν του ζητάμε ό,τι έχουμε ανάγκη. Μόνο Αυτός χρωστάει χάρη όταν Του ζητάμε, μόνο Αυτός δίνει εκείνα που δεν Του δανείσαμε. Κι αν δει ότι επιμένουμε στην προσευχή με πίστη και καρτερία, πληρώνει δίχως να απαιτεί ανταλλάγματα. Αν, όμως, δει ότι προσευχόμαστε με νωθρότητα, αναβάλλει την πληρωμή· όχι γιατί μας περιφρονεί ή μας αποστρέφεται, αλλά γιατί, όπως είπα, με την αναβολή αυτή μας κρατάει κοντά Του.

Αν, λοιπόν, εισακούστηκες, ευχαρίστησε το Θεό. Αν δεν εισακούστηκες, μείνε κοντά Του, για να εισακουστείς. Αν, πάλι, Τον έχεις πικράνει με τις αμαρτίες σου, μην απελτίζεσαι. Όταν πικράνεις έναν άνθρωπο, αλλά στη συνέχεια παρουσιάζεσαι μπροστά του και το πρωί και το μεσημέρι και το βράδυ, ζητώντας ταπεινά συγχώρηση, δεν θα κερδίσεις τη συμπάθειά του; Πολύ περισσότερο θα

κερδίσεις τη συμπάθεια του ανεξίκακου Θεού, αν και το πρωί και το μεσημέρι και το βράδυ και κάθε ώρα επικαλείσαι την ευσπλαχνία Του με την προσευχή.

Ας τ' ακούσουν όλα αυτά όσοι προσεύχονται με ραθυμία και βαρυγγωμόν, όταν ο Κύριος αργεί να ικανοποιήσει το αίτημά τους. Τους λέω: "Παρακάλεσε το Θεό!". Και μου απαντούν: "Τον παρακάλεσα μια, δυο, τρεις, δέκα, είκοσι φορές, μα δεν έλαβα τίποτα". Μη σταματήσεις, ώσπου να λάβεις. Σταμάτησε, όταν λάβεις. Ή μάλλον, ούτε και τότε να σταματήσεις την προσευχή. **Πριν λάβεις, να ζητάς. Και αφού λάβεις, να ευχαριστείς.**

Πολλοί μπαίνουν στην εκκλησία, λένε διάφορες προσευχές και βγαίνουν. Βγαίνουν, χωρίς να γνωρίζουν τι είπαν. Τα χείλη τους κινούνται, αλλά τ' αυτιά τους δεν ακούνε. **Εσύ ο ίδιος δεν ακούς την προσευχή σου, και θέλεις να την ακούσει ο Θεός;** "Γονάτισα", λες. Γονάτισες, αλλά, ενώ το σώμα σου ήταν μέσα, ο νους σου πετούσε έξω. Με το στόμα έλεγες την προσευχή και με τη σκέψη λογάριαζες τόκους, έκανες συμβόλαια, πουλούσες εμπορεύματα, αγόραζες κτήματα, συναντούσες τους φίλους σου. Γιατί ο διάβολος, που είναι πονηρός και **γνωρίζει ότι στον καιρό της προσευχής μεγάλα πράγματα κατορθώνουμε, τότε ακριβώς έρχεται και σπέρνει λογισμούς μέσα μας.** Να, πολλές φορές είμαστε ξαπλωμένοι στο κρεβάτι, και τίποτα δεν συλλογιζόμαστε· πάμε στην εκκλησία για να προσευχηθούμε, και τότε χίλιες σκέψεις περνούν από το νου μας. Έτσι χάνουμε τους καρπούς της προσευχής, φεύγοντας από το ναό με άδεια χέρια. Το ίδιο, βέβαια, γίνεται και όταν προσευχόμαστε στο σπίτι μας ή οπουδήποτε αλλού.

Κάθε φορά, λοιπόν, που, καθώς προσευχόμαστε, συνειδητοποιούμε ότι ο νους μας έχει φύγει από το Θεό κι έχει στραφεί σε βιοτικά πράγματα, **ας τον φέρνουμε πίσω**, αναγκάζοντάς τον να μένει σταθερά και προσεκτικά προσκολλημένος στα νοήματα της προσευχής. **Ας επαναλαμβάνουμε, μάλιστα, την προσευχή από την αρχή.** Κι αν παθαίνουμε πάλι και πάλι το ίδιο, ας την επαναλαμβάνουμε και για τρίτη και για τέταρτη φορά. Ας μη σταματάμε, πριν πούμε ολόκληρη την προσευχή, από την αρχή ως το τέλος, με άγρυπνη διάνοια και αδιατάρακτο λογισμό. Και όταν ο διάβολος αντιληφθεί ότι δεν καταθέτουμε τα όπλα, θα σταματήσει πια κι αυτός να μας πολεμάει.

Όταν παρουσιαζόμαστε για οποιοδήποτε ζήτημά μας σ' έναν επίγειο άρχοντα, είμαστε τόσο προσεκτικοί και αυτοσυγκεντρωμένοι, ώστε δεν βλέπουμε ούτε εκείνους που βρίσκονται δίπλα μας. Μέσα στο νου μας δεν υπάρχουν παρά ο άνθρωπος, μπροστά στον οποίο βρισκόμαστε, και το θέμα, για το οποίο θέλουμε να του μιλήσουμε. Το ίδιο, πολύ περισσότερο, δεν πρέπει να κάνουμε, όταν βρισκόμαστε μπροστά στον ύψιστο Θεό, εμμένοντας σταθερά στην προσευχή μας και μην περιφέροντας το νου εδώ κι εκεί; Αν η γλώσσα μας προφέρει προσευχητικά λόγια και η διάνοιά μας ονειροπολεί, τίποτα δεν έχουμε να ωφεληθούμε. Απεναντίας, θα κατακριθούμε, επειδή ακριβώς με μεγαλύτερη υπομονή και εντατικότερη προσοχή μιλάμε σε ανθρώπους παρά στον Κύριό μας. Στο κάτω-κάτω, κι αν ακόμα δεν πάρουμε τίποτα απ' Αυτόν, το να βρισκόμαστε σε διαρκή επικοινωνία μαζί Του μικρό καλό είναι; **Αν ωφελούμαστε πολύ, όταν συζητάμε μ' έναν ενάρετο άνθρωπο, πόσο θα ωφεληθούμε, αλήθεια, συνομιλώντας με τον Πλάστη, τον Ευεργέτη, το Σωτήρα μας, έστω κι αν δεν μας δίνει ό,τι Του ζητάμε;**

Γιατί, όμως, δεν μας δίνει; Θα το τονίσω γι' άλλη μια φορά: Γιατί συνήθως Του ζητάμε πράγματα βλαβερά, νομίζοντας πως είναι καλά και ωφέλιμα. Δεν γνωρίζεις, άνθρωπέ μου, το συμφέρον σου. Εκείνος, που το γνωρίζει, δεν εισακούει την παράκλησή σου, γιατί φροντίζει περισσότερο από σένα για τη σωτηρία σου. Αν οι γονείς δεν δίνουν πάντα στα παιδιά τους ό,τι τους ζητούν, όχι βέβαια επειδή τα μισούν, μα επειδή, απεναντίας, υπερβολικά τα αγαπούν, πολύ περισσότερο θα κάνει το ίδιο ο Θεός, ο οποίος και περισσότερο από τους γονείς μας μας αγαπά και καλύτερα απ' όλους γνωρίζει ποιο είναι το καλό μας.

Όταν, λοιπόν, αποκάνεις ικετεύοντας τον Κύριο, κι Εκείνος δεν σου δίνει σημασία, μην παραπονιέσαι. Ξεχνάς, άλλωστε, πόσες φορές εσύ άκουσες κάποιον φτωχό να σε παρακαλάει και δεν του έδωσες σημασία; Και αυτό το έκανες από σκληρότητα, ενώ ο Θεός το κάνει από φιλανθρωπία. Ωστόσο, ενώ δεν δέχεσαι να κατηγορήσουν εσένα, που από σκληρότητα δεν άκουσες

τον συνάνθρωπό σου, κατηγορείς το Θεό, που από φιλανθρωπία δεν σε ακούει.

Είπα όμως προηγουμένως, ότι κι όταν ακόμα δεν σε ακούει, η ωφέλειά σου από την προσευχή είναι μεγάλη. Γιατί είναι αδύνατο ν' αμαρτήσει ένας άνθρωπος που προσεύχεται πρόθυμα και αδιάλειπτα, ένας άνθρωπος που συντριβεί την καρδιά του, ανεβάζει το νου του στον ουρανό και ομολογεί ταπεινά στον Κύριο τα αμαρτήματά του. Γιατί, ύστερ' από μία τέτοια προσευχή, πετάει μακριά κάθε φροντίδα για τα γήινα, αποκτάει φτερά, γίνεται ανώτερος από τ' ανθρώπινα πάθη.

Τα δροσερά νερά δεν δίνουν στα φυτά τόση θολερότητα, όση δίνουν τα δάκρυα στο δέντρο της προσευχής, κάνοντάς το ν' ανεβαίνει ψηλά, ως το θρόνο του Θεού. Έτσι, μάλιστα, Εκείνος εισακούει την προσευχή μας. Και πώς να μην εισακούσει την προσευχή μιας ψυχής, που στέκεται μπροστά Του με αυτοσυγκέντρωση, με κατάνυξη, με ταπείνωση; Μιας ψυχής που έχει μεταφερθεί νοερά από τη γη στον ουρανό; Μιας ψυχής που έχει διώξει κάθε ανθρώπινο λογισμό, κάθε βιοτική μέριμνα, κάθε εμπαθή προσκόλληση, κι έχει αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στη μυστική και πανευφρόσυνη κοινωνία με τον Κύριό της;

Ναι, έτσι πρέπει να προσεύχεται ο χριστιανός. Αφού συγκεντρώσει και εντείνει όλη του τη σκέψη, τότε να ικετεύει το Θεό έμπονα. **Δεν χρειάζεται να λέει ατέλειωτα λόγια, φτάνουν τα λίγα και απλά.** Η ανταπόκριση του Κυρίου στην προσευχή δεν εξαρτάται από το πλήθος των λόγων, αλλ' από τη **νήψη του νου και της καρδιάς.** Και αυτό μπορεί να το διαπιστώσει κανείς απ' όσα λέει η Γραφή για τη στείρα Αννα, τη μητέρα του προφήτη Σαμουήλ. «Κύριε», έταξε η Αννα, «αν σκύψεις πάνω από τη θλίψη της δούλης σου και με θυμηθείς και μου δώσεις παιδί, τότε εγώ θα το αφιερώσω σ' εσένα για όλη του τη ζωή» (Α' Βασ. 1:11). Είναι πολλά τα λόγια αυτά; Όχι. Και όμως, επειδή με νήψη και προσοχή έκανε αυτή τη μικρή προσευχή, κατόρθωσε όσα ηθέλησε. Και την ανάπηρη φύση της διόρθωσε και την κλεισμένη μήτρα της άνοιξε και από την περιφρόνηση των ομοεθνών της λυτρώθηκε και από την άγονη γη θέρισε σιτάρι πλούσιο.

Όποιος προσεύχεται, λοιπόν, ας μη λέει περίσσια λόγια. Και ο Χριστός και ο Παύλος, άλλωστε, μας σύστησαν **να προσευχόμαστε συχνά, αλλά με συντομία και μικρά διαλείμματα.** Γιατί, μακραίνοντας την προσευχή, είναι δυνατό να χάσεις την προσοχή. Κι έτσι δίνεις την ευκαιρία στο διάβολο να σε πλησιάσει και να σου υποβάλει τους δικούς του λογισμούς. Αν, όμως, οι προσευχές σου είναι σύντομες και συχνές, τότε θα μπορείς εύκολα να τις κάνεις με προσοχή και νήψη, καλύπτοντας μ' αυτές όλο τον διαθέσιμο χρόνο σου.

Θέλεις κι εσύ να μάθεις άγρυπνη προσευχή και προσοχή του νου και διαρκή παραμονή κοντά στο Θεό; Πήγαινε στην Αννα και μάθε τι έκανε εκείνη. Σηκώθηκαν, λέει, όλοι από το τραπέζι (Α' Βασ. 1:9). Ωστόσο, η Αννα δεν πήγε ούτε να κοιμηθεί ούτε ν' αναπαυθεί. Έτρεξε στη Σκηνή του Μαρτυρίου για να προσευχηθεί. Απ' αυτό συμπεραίνω πως, ακόμα κι όταν έτρωγε, δεν παραφόρτωνε το στομάχι της. Διαφορετικά, δεν θα μπορούσε να προσευχηθεί, και μάλιστα με τόσα δάκρυα. Αν εμείς, όταν είμαστε νηστικοί, με δυσκολία κατορθώνουμε να προσευχηθούμε, ενώ ύστερ' από τα συμπόσια ποτέ δεν προσευχόμαστε, πολύ περισσότερο εκείνη, μια γυναίκα, δεν θα προσευχόταν μ' αυτόν τον τρόπο μετά το συμπόσιο, αν είχε καλοφάει.

Ας ντραπούμε εμείς, οι άνδρες, που παρακαλάμε για τη βασιλεία των ουρανών και συνάμα χασμουριόμαστε, ας ντραπούμε, λέω, εκείνη τη γυναίκα, που παρακαλούσε κι έκλαιγε. Δες την ευλάβειά της κι από τούτο: «Μιλούσε από την καρδιά της· τα χείλη της μόλις που κινιόνταν και η φωνή της δεν ακουγόταν καθόλου» (Α' Βασ. 1:13). Έτσι παρουσιάζεται μπροστά στο Θεό όποιος θέλει να κατορθώσει κάτι: όχι με κινήσεις και φωνές, ούτε όμως και βαριεστημένος ή νυσταγμένος και αποχαυνωμένος.

Μήπως, όμως, δεν μπορούσε ο Θεός να δώσει παιδί στην Αννα και δίχως προσευχή; Μήπως δεν γνώριζε την επιθυμία της και πριν Του το ζητήσει; Ναι, αλλ' άν της έδινε το παιδί πριν το ζητήσει με την προσευχή, δεν θα φαινόταν η προθυμία της, δεν θα φανεωνόταν η αρετή της, δεν θα

έπαιρνε τόση αμοιβή.

Ας δούμε τώρα και τη φιλοσοφία της γυναίκας. Ακου τι είπε στον αρχιερέα Ηλί, που την πέρασε για μεθυσμένη: «Όχι, κύριέ μου, δεν είμαι μεθυσμένη. Μια γυναίκα καταπικραμένη είμαι, που ξεχύνω τον πόνο της ψυχής μου μπροστά στον Κύριο. Μη θεωρήσεις τη δούλη σου καμιά τιποτένια· αν προσευχήθηκα ως τώρα, ήταν από τον πολύ μου πόνο» (Α' Βασ. 1:15-16). **Αυτό είναι γνώρισμα πραγματικά συντριμμένης καρδιάς: Το να μην οργίζεται και να μην αγανακτεί εναντίον εκείνων που την αδικούν ή την προσβάλλουν, αλλά με πραότητα και σεμνότητα ν' απολογείται.** Αλήθεια, τίποτα δεν κάνει την ψυχή τόσο φιλόσοφη, όσο η θλίψη.

Σηκώθηκε, λοιπόν, από το τραπέζι η Άννα κι έτρεξε να προσευχηθεί. Ας τ' ακούσουν όσοι από μας ούτε πριν ούτε μετά το φαγητό προσεύχονται. Ας τ' ακούσουν και ας παραδειγματιστούν. **Όλοι μας, τόσο πριν όσο και μετά τα γεύματα, οφείλουμε να δοξάζουμε και να ευχαριστούμε το Θεό.** Όποιος είναι προετοιμασμένος γι' αυτό, ούτε θα παραφάει ούτε θα μεθύσει ποτέ. Έχοντας ως χαλινάρι του λογισμού του την αναμονή της προσευχής, θα γευθεί απ' όλα με μέτρο και θα έχει πολλή ευλογία και στο σώμα και στην ψυχή. Με προσευχή, κοντολογίς, ας αρχίζει και ας τελειώνει κάθε γεύμα μας.

Παράλληλα, ας μην παραλείπουμε να συμμετέχουμε στο πασχάλιο δείπνο της **ευχαριστιακής συνάξεως**, που γίνεται τακτικά **στο ναό**, αλλά και σε κάθε εκκλησιαστική ακολουθία, αν είναι δυνατόν. "Μα έχω τόσες φροντίδες και ασχολίες!", θα μου πεις. Γι' αυτό ακριβώς έλα στο ναό, για να ελκύσεις με την εδώ παρουσία σου την εύνοια του Θεού, κι έτσι να φύγεις ασφαλισμένος· για να Τον έχεις βοηθό στις υποθέσεις σου, κι έτσι να γίνεις ακατανίκητος από τους δαίμονες και τους μοχθηρούς ανθρώπους. Γιατί, συμμετέχοντας στη θεία λειτουργία και στην κοινή λατρεία, θα ενισχυθείς από τον παντοδύναμο Θεό, θα πάρεις τα δικά Του όπλα, κι έτσι ούτε ο διάβολος ούτε οι άνθρωποι θα μπορέσουν να σε βλάψουν.

Και μη μου πεις, ότι, καθώς είσαι συνέχεια απασχολημένος με τα προβλήματα της ζωής, δεν μπορείς να τρέχεις κάθε τόσο στην εκκλησία ούτε να προσεύχεσαι όλη μέρα. Στην εκκλησία, έστω, δεν μπορείς να πηγαίνεις. **Όπου κι αν βρίσκεσαι, όμως, μπορείς να στήσεις το θυσιαστήριό σου. Ούτε ο τόπος ούτε η ώρα σε εμποδίζουν.** Κι αν δεν γονατίσεις, κι αν δεν κλάψεις, κι αν δεν υψώσεις τα χέρια σου στον ουρανό, η προσευχή σου θα είναι τέλεια, εφόσον θα έχεις **διάνοια θερμή**. Εσύ που βαδίζεις στο δρόμο, εσύ που βρίσκεσαι στην αγορά, εσύ που ταξιδεύεις στη θάλασσα, εσύ που κάθεσαι στο εργαστήριό σου, εσύ που μαγειρεύεις στο σπίτι σου, εσύ που καλλιεργείς το χωράφι σου κι εσύ που σε κάποιαν άλλη εργασία καταγίνεσαι, όταν δεν μπορείτε να έρθετε στην εκκλησία, κάντε, εκεί που είστε, προσευχή εκτενή και προσεκτική. Ο Θεός δεν νοιάζεται για τον τόπο. Ζητάει μόνο θερμότητα καρδιάς και αγνότητα ψυχής. Να, και ο απόστολος Παύλος προσευχήθηκε όχι σε ναό όρθιος ή γονατιστός, αλλά μέσα σε φυλακή πεσμένος ανάσκελα, καθώς τα πόδια του ήταν σφιγμένα στην ξυλοπέδη. Επειδή, όμως, προσευχήθηκε με θερμή, αν και πεσμένος, και τη φυλακή έσεισε και τα θεμέλια σάλεψε και το δεσμοφύλακα τράβηξε στην αληθινή πίστη μαζί με όλη την οικογένειά του (Πράξ. 16:25-35).

Ο άρρωστος Εζεκίας ούτε όρθιος ούτε γονατιστός, αλλά πεσμένος στο κρεβάτι παρακάλεσε για τη θεραπεία του το Θεό, που με τον προφήτη Ησαΐα του είχε προαναγγείλει το θάνατό του. Και κατόρθωσε με την καθαρότητα και τη θερμότητα της καρδιάς του να μεταβάλει τη θεική απόφαση (Δ' Βασ. 20:1-6). Ο ληστής, πάλι, καρφωμένος πάνω στο σταυρό, με λίγα λόγια κέρδισε τη βασιλεία των ουρανών (Λουκ. 23:42-43). Και ο Ιερεμίας μέσα στο λάκκο με τη λάσπη (Ιερ. 45:6) και ο Δανιήλ μέσα στο λάκκο με τα θηρία (Δαν. 6:16) και ο Ιωνάς μέσα στην κοιλιά του κήτους (Ιων. 2:1-2), όταν προσευχήθηκαν θερμά, απομάκρυναν τις συμφορές, που τους είχαν βρει, και βοηθήθηκαν από το Θεό.

"Και τί θα λέω, όταν προσεύχομαι;", θα με ρωτήσεις. Θα λες ό,τι και η Χαναναία του Ευαγγελίου. «Ελέησέ με, Κύριε!», παρακαλούσε εκείνη. «Η θυγατέρα μου βασανίζεται από δαιμόνιο» (Ματθ.

15:22). "Ελέησέ με, Κύριε!", θα παρακαλάς κι εσύ. "Η ψυχή μου βασανίζεται από δαιμόνιο". Γιατί η αμαρτία είναι μεγάλος δαίμονας. Ο δαιμονισμένος ελεείται, ενώ ο αμαρτωλός αποδοκιμάζεται. "Ελέησέ με!". Μικρή είναι η φράση. Και όμως, γίνεται πέλαγος φιλανθρωπίας, καθώς, όπου υπάρχει έλεος, εκεί υπάρχουν όλα τα αγαθά.

Και όταν βρίσκεσαι έξω από την εκκλησία, φώναζε μυστικά: "Ελέησέ με!". Φώναζε με τη σκέψη σου, χωρίς να κινείς τα χείλη σου. Γιατί ο Θεός μας ακούει και όταν σωπαίνουμε. Δεν απαιτείται τόσο τόπος, όσο τρόπος προσευχής. Και στο λουτρό αν είσαι, να προσεύχεσαι. Όπου κι αν είσαι, να προσεύχεσαι. Όλη η κτίση είναι ναός του Θεού. Εσύ ο ίδιος είσαι ναός του Θεού, και ψάχνεις τόπο για να προσευχηθείς;

Η θάλασσα απλωνόταν μπροστά. Οι Αιγύπτιοι έρχονταν από πίσω. Και ο Μωυσής βρισκόταν στη μέση. Ζητούσε από το Θεό βοήθεια, χωρίς να λέει ούτε λέξη· τόσο ήταν η αμηχανία του. Και μολονότι δεν ακουγόταν η φωνή του, ο Κύριος του είπε: «Τί μου φωνάζεις;» (Εξ. 14:15). Τον άκουγε, λοιπόν, αν και δεν μιλούσε. Έτσι κι εσύ, **όταν σου έρχεται πειρασμός, να ζητάς καταφύγιο στο Θεό, να καλείς μυστικά σε βοήθεια τον Κύριό σου.** Αυτός είναι πάντα κοντά σου, γι' αυτό δεν χρειάζεται να Τον αναζητήσεις σε ορισμένο τόπο, όπως κάνεις με τους ανθρώπους. «Θα φωνάξεις στο Θεό, κι Εκείνος θα σ' ακούσει», όπως λέει ο προφήτης Ησαΐας. «Εσύ ακόμα θα προσεύχεσαι, κι Εκείνος θα σου απαντήσει: "Να, εδώ είμαι, δίπλα σου!"» (Ησ. 58:9). Αν αγωνίζεσαι να διατηρείς την καρδιά σου καθαρή από την κακία, ο Κύριος σ' ακούει πάντα και παντού.

Με όλα αυτά, βέβαια, δεν θέλω να υποτιμήσω την προσευχή που γίνεται από τους χριστιανούς στο ναό. Όχι. Γιατί **είναι μεγάλη, πολύ μεγάλη η δύναμη της κοινής προσευχής των αδελφών στην εκκλησία.** Θέλεις να μάθεις πόση; Άκου: Κάποτε ο απόστολος Πέτρος ήταν φυλακισμένος και αλυσοδεμένος. Μα «η Εκκλησία προσευχόταν αδιάκοπα στο Θεό γι' αυτόν» (Πράξ. 12:5). Και η προσευχή του εκκλησιασματος τον ελευθέρωσε θαυματουργικά από τη φυλακή κι από τις αλυσίδες. Τί, λοιπόν, είναι δυνατότερο από την προσευχή, που έσωσε το στύλο και τον πύργο της Εκκλησίας;

Και όσο για τους κατηχουμένους, βέβαια, δεν επιτρέπεται να προσεύχονται μαζί με τους πιστούς στο ναό, γιατί δεν έχουν αποκτήσει ακόμα μεγάλη παρρησία. Όσο για μας, όμως, μας έχει δοθεί η παραγγελία να προσευχόμαστε για την οικουμένη και για την Εκκλησία, που έχει απλωθεί ως τα πέρατα της γης. Συνειδητοποιείτε πόσο υψηλό και τιμητικό για τη μικρότητά μας είναι το να προσερχόμαστε εδώ και να παρακαλάμε το Θεό για τόσο λαό; Το να παρακαλάει ένας για τους πολλούς, είναι πολύ τολμηρό και χρειάζεται μεγάλη παρρησία. Γιατί, αν εγώ ο ίδιος δεν τολμώ να παρακαλέσω για τον εαυτό μου, πολύ περισσότερο για τους άλλους· αυτό μόνο οι δίκαιοι μπορούν να το κάνουν, όχι ένας αμαρτωλός σαν κι εμένα. Όταν, όμως, συγκεντρωμένοι όλοι μαζί κάνουν δέηση για έναν, το πράγμα δεν φαίνεται άπρεπο.

Είναι, βέβαια, δυνατόν, όπως είπα πριν, να προσευχόμαστε και στο σπίτι μας και σε κάθε τόπο, όχι πάντως όπως προσευχόμαστε στην εκκλησία, όπου κοινή ικεσία κλήρου και λαού απευθύνεται στο Θεό. Δεν εισακούεσαι τόσο από τον Κύριο, όταν Τον παρακαλάς μόνος, όσο όταν βρίσκεσαι μαζί με τους αδελφούς σου. Γιατί στην κοινή προσευχή υπάρχουν περισσότερα: η ομόνοια και ο δεσμός της αγάπης και οι ευχές των ιερέων. Οι ιερείς γι' αυτό ακριβώς βρίσκονται εδώ, για να ενισχύσουν με τις ισχυρές ευχές τους τις αδύναμες προσευχές του λαού, βοηθώντας τες ν' ανέβουν στον ουρανό. Να, λοιπόν, πως κατόρθωσε να βγάλει από τη φυλακή τον απόστολο Πέτρο η προσευχή της Εκκλησίας. **Η απόσταση ενός τόπου, βλέπεις, δεν εμποδίζει την ενέργεια της προσευχής, όπως άλλωστε δεν μειώνει και τη δύναμη της αγάπης.** Όσο η βαθειά αγάπη συνδέει ακατάλυτα, άλλο τόσο και η ζωντανή προσευχή ωφελεί υπερβολικά ανθρώπους που βρίσκονται μακριά.

Ο Μωυσής δεν βρισκόταν σωματικά στο πεδίο της μάχης, όταν οι Ισραηλίτες πολεμούσαν με τους Αμαληκίτες, ωστόσο συνέβαλε στη νίκη πολύ περισσότερο από τους πολεμιστές, υψώνοντας τα χέρια του στον ουρανό και παρακαλώντας το Θεό για το έθνος του (Εξ. 17:8-16). Έτσι έσωσε έναν

ολόκληρο λαό. Υπάρχει κατόρθωμα μεγαλύτερο απ' αυτό, από την ωφέλεια δηλαδή των συνανθρώπων και αδελφών μας; Όχι. Κι αν νηστεύεις κι αν κοιμάσαι καταγής κι αν κλαις σ' όλη σου τη ζωή, τίποτε το μεγάλο δεν κατορθώνεις, εφόσον δεν ωφελείς κανέναν άλλο. Να, κι από τον Μωυσή έγιναν πολλά θαύματα και σημεία. Κανένα απ' αυτά, όμως, δεν τον έκανε τόσο μεγάλο, όσο η ικετευτική κραυγή του προς τον Κύριο για τη συγχώρηση των Ισραηλιτών, που είχαν πέσει στο βαρύ αμάρτημα της ειδωλολατρίας: «Αν θέλεις, συγχώρησε την αμαρτία τους· αν πάλι όχι, τότε εξαφάνισε κι έμένα!» (Εξ. 32:32).

Και ο βασιλιάς Δαβίδ, όταν, για μια του αμαρτία, ο Θεός παραχώρησε να πέσει θανατικό στους Ισραηλίτες, έδειξε την ίδια διαγωγή. «Εγώ είμαι εκείνος που αμάρτησε», είπε. «Εγώ, ο ποιμένας, έκανα το κακό. Αυτά τα πρόβατα τι έκαναν; Χτύπα, λοιπόν, εμένα και την οικογένειά μου» (Β' Βασ. 24:17).

Του αποστόλου Παύλου η φιλαδελφία, όμως, ήταν η πιο μεγάλη και πιο θαυμαστή: Ευχόταν ακόμα και να χωριστεί από το Χριστό, αν έτσι θα πήγαιναν κοντά σ' Εκείνον οι ομοεθνείς αδελφοί του (Ρωμ. 9:3). Ο Μωυσής ζητούσε να εξαφανιστεί κι αυτός μαζί με τους άλλους· ο Παύλος δεν ζητούσε να χαθεί μαζί τους, αλλά, για τη σωτηρία τους, να χάσει μόνο αυτός την ασύλληπτη δόξα του παραδείσου!

Οι προσευχές τέτοιων αγίων, βέβαια, φέρνουν αγαθά αποτελέσματα, όταν κι εμείς οι ίδιοι βοηθάμε. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, ούτε κι εκείνων η βοήθεια ωφελεί. Σε τί ωφέλησε, λ.χ., η προσευχή του Ιερεμία τους Ιουδαίους; Τρεις φορές παρακάλεσε ο προφήτης το Θεό και τρεις φορές άκουσε: «Μην προσεύχεσαι πια για το λαό αυτό και μη μου ζητάς να τους ελεήσω, γιατί δεν θα σε ακούσω!» (Ιερ. 7:16). Σε τί ωφέλησε τον Σαούλ ο Σαμουήλ, που προσευχόταν και πενθούσε γι' αυτόν ως την τελευταία μέρα, και σε τί ωφέλησε τους Ισραηλίτες; «Ποτέ δεν θα κάνω το αμάρτημα να διακόψω την προσευχή μου για τη σωτηρία σας», τους είπε (Α' Βασ. 12:23). Και όμως, όλοι χάθηκαν. Γιατί; Το εξηγεί ο Θεός με το στόμα του προφήτη Ιερεμία: «Αν ακόμα και ο Μωυσής και ο Σαμουήλ σταθούν μπροστά μου και προσευχηθούν γι' αυτούς, δεν θα τους λυπηθώ, γιατί έχει αυξηθεί υπερβολικά η κακία τους» (πρβλ. Ιερ. 15:1).

Ωστε, λοιπόν, σε τίποτα δεν ωφελούν οι προσευχές; Ωφελούν και πολύ μάλιστα, αλλά, όπως είπα, όταν κι εμείς βοηθάμε, θυμηθείτε τον εκατόνταρχο Κορνήλιο, που αξιώθηκε να γνωρίσει την αληθινή πίστη, επειδή «έδινε πολλές ελεημοσύνες και προσευχόταν αδιάλειπτα στο Θεό» (Πράξ. 10:2). Θυμηθείτε και τη δίκαιη Ταβιθά, που «έκανε πολλές αγαθοεργίες και ελεημοσύνες» (Πράξ. 9:36) και, όταν πέθανε, αναστήθηκε με την προσευχή του αποστόλου Πέτρου. Αλλά και στα χρόνια του βασιλιά Εζεκία, ο Θεός έσωσε την Ιερουσαλήμ από τους Ασσυρίους. Γιατί; Επειδή ο Εζεκίας ήταν δίκαιος και προσευχήθηκε θερμά για την πόλη και το λαό του. «Εγώ θα υπερασπίσω τούτη την πόλη», είπε ο Κύριος στον καλό βασιλιά (Δ' Βασ. 19:34). Κι έτσι ακριβώς έκανε.

Όλα αυτά τα παραδείγματα, και πολλά άλλα παρόμοια, που βρίσκουμε μέσα στις Γραφές, τί μας δείχνουν; **Ότι οι προσευχές των αγίων για μας, αλλά και οι δικές μας προσευχές, εισακούονται από το Θεό, όταν είμαστε δίκαιοι, ενάρετοι, ελεήμονες, φιλόανθρωποι.** Όταν, απεναντίας, και με τα χέρια και με τα πόδια και με τη γλώσσα και με το νου και με την καρδιά διαπράττουμε την αμαρτία, παραβαίνοντας τον θείο νόμο, πώς τολμάμε ν' απευθυνόμαστε στον Κύριο, ζητώντας Του βοήθεια ή ευεργεσία; Και πώς τολμάμε να ζητάμε τις πρεσβείες των αγίων;

Πριν υψώσουμε, λοιπόν, ικετευτικά τα χέρια μας στον ουρανό, ας βάλουμε αρχή μετάνοιας. Αλλωστε, επειδή με τα χέρια εκτελούμε πολλές πονηρές πράξεις, γι' αυτό ακριβώς έχει καθιερωθεί να τα υψώνουμε, όταν προσευχόμαστε, ώστε η υπηρεσία που προσφέρουν για την προσευχή, να τα εμποδίζει από την κακία και να τ' απομακρύνει από την αμαρτία. Έτσι θα θυμάσαι, δηλαδή, όταν πρόκειται ν' αρπάξεις κάτι ή να χτυπήσεις κάποιον, ότι αυτά τα χέρια θα τα υψώσεις στο Θεό ως συνηγόρους σου και ότι μ' αυτά θα Του προσφέρεις την πνευματική θυσία της προσευχής. Γι' αυτό

μην τα μολύνεις, μην τα ντροπιάζεις, μην τα κάνεις ανάξια εμφανίσεως στο Θεό, με την τέλεση οποιασδήποτε ανομίας. Καθάριζέ τα με την ελεημοσύνη, με τη φιλανθρωπία, με την καλοσύνη, κι έτσι καθαρά ύψωνέ τα σε προσευχή. Αν δεν προσεύχεσαι ποτέ με χέρια λασπωμένα, πολύ περισσότερο μην το κάνεις με χέρια λερωμένα από την αμαρτία. Γιατί κακό δεν είναι το να υψώνεις χέρια άπλυτα προς τον Κύριο· το να υψώνεις, όμως, χέρια καταμολυσμένα από αναρίθμητα αμαρτήματα, αυτό είναι φοβερό και προκαλεί την οργή του Θεού.

Αλλά μόνο έτσι παροργίζουμε τον Πατέρα μας; Με πόσους τρόπους, αλήθεια, αμαρτάνουμε, ακόμα και μέσα στην εκκλησία, την ώρα της λατρείας! Αναπολόγητοι θα είμαστε, αν ο Θεός λογαριάσει τους αισχρούς λογισμούς που έχουμε στο νου μας, τις πονηρές επιθυμίες που έχουμε στην καρδιά μας, τις κατακρίσεις που ξεστομίζουμε καθημερινά για τον πλησίον μας, τα ψεύδη και τις συκοφαντίες, τις πανουργίες και τις δολοπλοκίες, τις κακότητες και τις αδικίες μας. Λύπη μας προξενεί η προκοπή των άλλων, ακόμα και των φίλων μας. Ευχαρίστηση δοκιμάζουμε, όταν ο συνάνθρωπός μας υποφέρει, θεωρώντας τη συμφορά εκείνου ως παρηγοριά για τη δική μας δυστυχία. Ασύνητα ζητάμε από το Θεό πράγματα φθαρτά κι ανώφελα, πράγματα που Εκείνος πρόσταξε να τα περιφρονούμε. Αθεόφοβα καταριόμαστε τους αδελφούς μας, ενώ έχουμε εντολή να δίνουμε ευχές και στους εχθρούς μας.

Τί κάνεις, άνθρωπε μου; Ζητάς από το Θεό να σε σπλαχνιστεί, κι εσύ καταριέσαι τον άλλο; Μη γελιέσαι. **Αν δεν συγχωρήσεις, δεν θα συγχωρηθείς.** Το ξέρεις. Και όμως, όχι μόνο δεν συγχωρείς, αλλά παρακαλός και το Θεό να μη συγχωρήσει! Αν, όμως, δεν συγχωρείται εκείνος που δεν συγχωρεί, πώς θα συγχωρηθεί εκείνος, που και τον Κύριο παρακαλάει να μη συγχωρήσει; Αν είναι κακό να έχεις εχθρούς, σκέψου πόσο χειρότερο είναι να τους κατηγορείς και να τους καταριέσαι. Εσύ πρέπει να δώσεις λόγο για το ότι έχεις εχθρούς, και κατηγορείς εκείνους; Πώς θα σου δώσει άφεση ο Θεός, όταν Του ζητάς να βλάψει άλλους, την ώρα που Τον παρακαλός για τα δικά σου αμαρτήματα κι έχεις ανάγκη από μεγάλο έλεος; Όταν μάλιστα, προσεύχεσαι για τον εαυτό σου, γυρίζεις τη ματιά σου δεξιά κι αριστερά, χασμουριέσαι και φέρνεις στο νου σου χίλιους δυο λογισμούς. Όταν, όμως, προσεύχεσαι εναντίον των εχθρών σου, το κάνεις με μεγάλη αυτοσυγκέντρωση και διαύγεια σκέψεως. **Γνωρίζει, βλέπεις, ο διάβολος πως, όταν ζητάμε το κακό των άλλων, στρέφουμε το ξίφος εναντίον μας, γι' αυτό τότε δεν διασπά την προσοχή μας και δεν τραβάει το νου μας εδώ κι εκεί.**

Ξέχασε, λοιπόν, τις ξένες αμαρτίες, για να ξεχάσει και ο Κύριος τις δικές σου. Γιατί αν πεις, "Τιμώρησε τον εχθρό μου", έκλεισες το στόμα σου. Έχασε πια η γλώσσα σου το δικαίωμα να μιλάει στο Θεό. Πρώτα-πρώτα επειδή εξαρχής Τον παρόργισες, κι υστέρτα επειδή ζητάς πράγματα που είναι αντίθετα στον ίδιο το χαρακτήρα της προσευχής. Αφού, δηλαδή, προσέρχεσαι για να ζητήσεις συγχώρηση αμαρτημάτων, πώς μιλάς για τιμωρία; Το αντίθετο έπρεπε να κάνεις, να παρακαλός για τους άλλους, ώστε στη συνέχεια να παρακαλέσεις με παρρησία και για τον εαυτό σου.

Αν προσευχηθείς για τους συνανθρώπους σου, τα πέτυχες όλα, έστω κι αν δεν πεις το παραμικρό για τις δικές σου αμαρτίες.

Δεν υπάρχει τίποτα πιο ζοφερό από μια ψυχή που μνησικακεί και μισεί. Δεν υπάρχει τίποτα πιο ακάθαρτο από μια γλώσσα που κακολογεί και καταριέται. Ανθρωπος είσαι, μη γίνεσαι θηρίο. Το στόμα σου δόθηκε όχι για να δαγκώνεις, αλλά για να παρηγορείς με τα λόγια σου. Ο Θεός σε πρόσταξε να συγχωρείς, κι εσύ Τον παρακαλός να καταργήσει τη δική Του εντολή; Δεν σκέφτεσαι ότι ευχαριστιέται και γελάει ο διάβολος, όταν ακούει μια τέτοια προσευχή; Δεν συλλογίζεσαι ότι, από το άλλο μέρος, λυπάται ο Θεός, ο Πλάστης σου, ο Ευεργέτης σου, ο Σωτήρας σου; "Μα αδικήθηκα", λες, "και είμαι πικραμένος". Τότε, λοιπόν, προσευχήσου εναντίον του διαβόλου, που μας αδικεί περισσότερο από κάθε άλλον. Γιατί αυτός δημιουργεί και τους εχθρούς και τις έχθρες, αυτός είναι ο μεγάλος και μοναδικός εχθρός σου, με τον οποίο δεν είναι δυνατό να συμφιλιωθείς ποτέ. **Ο συνάνθρωπος, απεναντίας, όσα κι αν σου κάνει, είναι αδελφός σου. Γι' αυτό οφείλεις να προσεύχεσαι για το καλό του, για την ευτυχία του, για τη μετάνοια και τη**

σωτηρία του.

Ας φροντίσουμε λοιπόν, αγαπητοί μου, να ζούμε και να ενεργούμε σύμφωνα με τις εντολές του Κυρίου, για να είναι καρποφόρα η προσευχή μας και να πετύχουμε τη βασιλεία των ουρανών.

Η χριστιανική συζυγία: Συμβουλές προς τον σύζυγο - Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος

Ας θεωρούμε, λοιπόν, ότι ο άνδρας είναι το κεφάλι και η γυναίκα το σώμα, όπως αποδεικνύει και τούτος ο αποστολικός συλλογισμός: «Ο άνδρας είναι η κεφαλή (δηλ. ο αρχηγός) της γυναίκας, όπως και ο Χριστός της Εκκλησίας. Ο Χριστός είναι και ο σωτήρας του σώματός Του, της Εκκλησίας. Όπως όμως η Εκκλησία υποτάσσεται στο Χριστό, έτσι και οι γυναίκες πρέπει σε όλα να υποτάσσονται στους άνδρες τους» (Εφ. 5:23-24).

Εσύ, ο άνδρας, ακούς τον Παύλο, που συμβουλεύει τη γυναίκα να υποτάσσεται σ' εσένα, και τον επαινείς και τον θαυμάζεις. Ακου, όμως, τι λέει παρακάτω. Ακου τι ζητάει από σένα: «Οι άνδρες ν' αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την Εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή Του γι' αυτήν» (Εφ. 5:25). Είδες προηγουμένως υπερβολή υποταγής; Δες τώρα **υπερβολή αγάπης**. **Θέλεις να υπακούει σ' εσένα η γυναίκα σου, όπως η Εκκλησία υπακούει στο Χριστό; Φρόντιζε κι εσύ γι' αυτήν, όπως ο Χριστός για την Εκκλησία. Κι αν χρειαστεί τη ζωή σου να θυσιάσεις γι' αυτήν, κομμάτια να γίνεις χίλιες φορές, τα πάντα να υπομείνεις και να πάθεις, μην αρνηθείς να το κάνεις.**

Γιατί ούτε κι έτσι θα έχεις κάνει κάτι ισάξιο μ' εκείνο που έκανε ο Χριστός για την Εκκλησία, αφού εσύ θα έχεις πάθει γι' αυτήν με την οποία είσαι ενωμένος, ενώ ο Κύριος έπαθε γι' αυτήν που Τον αποστρεφόταν και Τον περιφρονούσε. Καθώς, λοιπόν, ο Χριστός **όχι με απειλές, όχι με βρισιές, όχι με φοβέρες, αλλά με πολλή αγάπη και στοργή, με φροντίδα και θυσία** κατόρθωσε να εμπνεύσει την ευπείθεια σ' εκείνην που τόσο Τον είχε λυπήσει, έτσι να κάνεις κι εσύ, **έτσι να φέρεσαι στη γυναίκα σου. Αν δεν σε προσέχει, αν σε αντιμετωπίζει με υπερηφάνεια, αν σου δείχνει περιφρόνηση, θα μπορέσεις να τη συμμορφώσεις με την πολλή φροντίδα σου, με την αγάπη και την καλοσύνη σου, όχι με την οργή και το φοβέρισμα**. Μόνο έναν υπηρέτη μπορείς να συνετίσεις έτσι, ή μάλλον ούτε κι αυτόν, γιατί γρήγορα θα οργιστεί και θα φύγει από τη δούλεψή σου. **Στη σύντροφο της ζωής σου, στη μάνα των παιδιών σου, στη βάση κάθε χαράς μέσα στην οικογένειά σου, δεν πρέπει με αγριάδα και απειλές να επιβάλλεσαι, αλλά με την αγάπη και τον καλό τρόπο.**

Τί συζυγική ζωή είναι αυτή, όταν η γυναίκα τρέμει τον άνδρα της; Και ποιά οικογενειακή θαλπωρή θα απολαύσει ο άνδρας, όταν ζει μαζί με γυναίκα που τη μεταχειρίζεται σαν δούλα; Κι αν πάθεις κάτι για χάρη της, μην της το χτυπήσεις. Ούτε ο Χριστός έκανε κάτι τέτοιο. «Και τη ζωή του», λέει, «πρόσφερε γι' αυτήν, θέλοντας έτσι να την καθαρίσει και να την αγιάσει» (Εφ. 5:25-26). Επομένως ήταν ακάθαρτη, είχε ελαττώματα, ήταν άσχημη και ποταπή.

...

... **Γι' αυτό μη ζητάς από τη γυναίκα αυτά που δεν είναι δικά της**. Βλέπεις, ότι όλα από τον Κύριο τα πήρε η Εκκλησία. Απ' αυτόν έγινε ένδοξη και λαμπρή. **Μη νιώσεις αποστροφή για τη γυναίκα, επειδή έτυχε να μην είναι όμορφη**. Ακουσε τι λέει η Γραφή: «Η μέλισσα είναι τόσο μικρή ανάμεσα στα φτερωτά, μα ο καρπός των κόπων της είναι τόσο γλυκός!» (Σοφ. Σειρ. 11:3). Θεού πλάσμα είναι η γυναίκα. **Με την αποστροφή σου δεν προσβάλλεις εκείνην, αλλά το Δημιουργό της**. Τί δικό της έχει; Ο Κύριος δεν της τα έδωσε όλα; **Μα και την όμορφη γυναίκα μην την παινέψεις, μην τη θαυμάσεις. Ο θαυμασμός της μιας και η περιφρόνηση της άλλης δείχνουν άνθρωπο ακόλαστο. Την ομορφιά της ψυχής να ζητάς και το Νυμφίο της Εκκλησίας να μιμείσαι**. Η σωματική ομορφιά, πέρα από το ότι είναι γεμάτη αλαζονεία, προκαλεί ζήλεια, πολλές φορές μάλιστα και αβάσιμες υποψίες. Δεν χαρίζει, όμως, ηδονή; Για λίγο, ναι· για ένα μήνα ή δύο, ή το πολύ για ένα χρόνο· υστέρα, όχι πια. Γιατί, λόγω της συνήθειας, δεν σου κάνει πια αίσθηση η ομορφιά, η οποία όμως διατηρεί την αλαζονεία της. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει στην περίπτωση μιας γυναίκας που δεν έχει εξωτερική ομορφιά, έχει όμως εσωτερική. Εκεί είναι φυσικό η ηδονή και η αγάπη του συζύγου να παραμένουν απ' την αρχή ως το τέλος αμειώτες, γιατί προέρχονται **από ομορφιά ψυχής και όχι σώματος**.

Υπάρχει τίποτα ωραιότερο από τ' αστέρια τ' ουρανού; Σώμα τόσο λευκό δεν μπορείς να μου βρεις.

Μάτια τόσο λαμπερά δεν μπορείς να μου δείξεις. Όταν δημιούργησε ο Θεός τ' αστέρια, οι άγγελοι τα θαύμασαν γεμάτοι έκπληξη. Κι εμείς τώρα τα θαυμάζουμε, όχι όμως τόσο πολύ, όσο όταν τα πρωτοείδαμε. **Αυτό κάνει η συνήθεια. Ελαττώνει την έκπληξη, επομένως και το θαυμασμό και την έλξη.** Σκεφτείτε τώρα πόσο περισσότερο ισχύει αυτό στην περίπτωση της γυναίκας. Αν μάλιστα τύχει να τη βρει και κάποια αρρώστια, αμέσως χάθηκαν όλα. Να γιατί **από τη γυναίκα πρέπει να ζητάμε καλοσύνη, μετριοφροσύνη, ευθύτητα και ειλικρίνεια. Αυτά είναι τα γνωρίσματα της ψυχικής ομορφιάς. Σωματική ομορφιά να μη ζητάμε.** Δεν βλέπετε τόσους και τόσους, που πήραν ωραίες γυναίκες, πως κατέστρεψαν τη ζωή τους αξιοθρήνητα; Και δεν βλέπετε άλλους, που, χωρίς να έχουν ωραίες γυναίκες, έζησαν πολύ ευτυχισμένα;

Ούτε, όμως, και για πλούσια γυναίκα να ψάχνουμε. Κανένας ας μην περιμένει να γίνει πλούσιος με το γάμο. Αισχρός και αξιοκαταφρόνητος είναι ένας τέτοιος πλουτισμός. Επιπλέον, όπως λέει ο απόστολος, «όσοι θέλουν να πλουτίσουν, πέφτουν σε πειρασμό, σε παγίδα του διαβόλου και σε πολλές επιθυμίες ανόητες και βλαβερές, που βυθίζουν τους ανθρώπους στην καταστροφή και στο χαμό» (Α' Τιμ. 6:9).

Από τη γυναίκα, λοιπόν, μη ζητάς λεφτά, αλλά αρετές. Είναι δυνατό ν' αδιαφορείς για τα σπουδαιότερα και να φροντίζεις για τα ασήμαντα; Δυστυχώς, όμως, σε όλα αυτό κάνουμε. Αν αποκτήσουμε παιδί, νοιαζόμαστε όχι για το πως θα γίνει καλός άνθρωπος, αλλά για το πως θα του εξασφαλίσουμε πλούτη· όχι για το πως θ' αποκτήσει καλούς τρόπους, αλλά για το πως θα έχει πολλούς πόρους. Στο επάγγελμά μας, πάλι, δεν κοιτάμε πως θα το ασκήσουμε τίμια, αλλά πως θα μας φέρει μεγάλα κέρδη. Όλα, λοιπόν, γίνονται για τα λεφτά. Μας έχει κυριέψει ο έρωτας του χρήματος, γι' αυτό οδηγούμαστε στην καταστροφή.

«Έτσι», συνεχίζει ο απόστολος, «και οι άνδρες οφείλουν ν' αγαπούν τις γυναίκες τους, όπως αγαπούν τω ίδιο τους το σώμα. Όποιος αγαπάει τη γυναίκα του, αγαπάει τον εαυτό του. Κανείς ποτέ δεν μίσησε το ίδιο του το σώμα, αλλ' αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει· έτσι κάνει και ο Κύριος για την Εκκλησία, γιατί όλοι είμαστε μέλη του σώματός Του από τη σάρκα Του και τα οστά Του» (Εφ. 5:28-30). ...

...

...Όση, λοιπόν, αγάπη έχεις στον εαυτό σου, τόση αγάπη θέλει ο Θεός να έχεις και στη γυναίκα σου. Δεν βλέπεις ότι και στο σώμα μας πολλές ατέλειες ή ελλείψεις έχουμε; Ο ένας έχει τα πόδια στραβά, ο άλλος τα χέρια παράλυτα, ο τρίτος κάποιο άλλο μέλος άρρωστο κ.ο.κ. **Και όμως, δεν το κακομεταχειρίζεται ούτε το κόβει απεναντίας μάλιστα, το φροντίζει και το περιποιείται περισσότερο απ' όσο τα υγιή μέλη του,** και ο λόγος είναι ευνόητος.

Όσο αγαπάς, λοιπόν, τον εαυτό σου, τόσο ν' αγαπάς και τη γυναίκα σου. Όχι μόνο γιατί ο άνδρας και η γυναίκα **έχουν την ίδια φύση,** αλλά και για μια άλλη σπουδαιότερη αιτία: **Γιατί δεν είναι πια δύο ξεχωριστά σώματα, αλλά ένα.** ...

...

Αλλά και η γυναίκα δεν πρέπει να περιφρονεί τον άνδρα της για οποιονδήποτε λόγο, προπαντός αν είναι φτωχός. Να μη βαρυνγωμάει και να μην τον βρίζει, λέγοντας λ.χ.: "Ανανδρε και δειλέ, τεμπέλη και ακαμάτη, ανάμελε και υπναρά! Ο τάδε, αν και καταγόταν από φτωχή οικογένεια, με πολλούς κόπους και κινδύνους έκανε μεγάλη περιουσία. Και να, η γυναίκα του φοράει πανάκριβα ρούχα, κυκλοφορεί με αμάξι, έχει τόσους υπηρέτες, ενώ εγώ πήρα εσένα, που είσαι ζαρωμένος από τη φτώχεια και ζεις άσκοπα!". Δεν πρέπει η γυναίκα να λέει στον άνδρα της τέτοια λόγια. Το σώμα δεν εναντιώνεται στο κεφάλι, αλλά το υπακούει. Πώς, όμως, θα υποφέρει τη φτώχεια; Από που θα βρει παρηγοριά; Ας σκεφτεί τις φτωχότερες γυναίκες. Ας συλλογιστεί πόσες κοπέλες από καλές οικογένειες όχι μόνο τίποτα δεν πήραν από τους άνδρες τους, αλλά και ξόδεψαν τη δική τους περιουσία γι' αυτούς. Ας αναλογιστεί τους κινδύνους από έναν τέτοιο πλούτο, και θα προτιμήσει τότε τη **φτωχική αλλά ήσυχη ζωή.** Γενικά, αν αγαπάει τον άνδρα της, δεν θα ξεστομίσει ποτέ παράπονο ή προσβλητικό λόγο γι' αυτόν. **Θα προτιμήσει να τον έχει κοντά της**

χωρίς πλούτη, παρά να είναι πλούσιος, και αυτή να ζει μέσα στην ανασφάλεια και τις ανησυχίες, που συνεπάγονται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Ούτε και ο άνδρας, όμως, ακούγοντας τα παράπονα ή τις επικρίσεις της γυναίκας του, πρέπει να τη βρίζει ή να τη χτυπάει, επειδή έχει εξουσία πάνω της. Καλύτερα να τη συμβουλεύει και να τη νουθετεί ήρεμα, χωρίς ποτέ να σηκώνει χέρι εναντίον της. Ας τη διδάσκει την ουράνια φιλοσοφία, τη χριστιανική, που είναι ο αληθινός πλούτος. Ας τη διδάσκει όχι μόνο με τα λόγια αλλά και με τα έργα, πως η φτώχεια δεν είναι καθόλου κακό. Ας τη διδάσκει να περιφρονεί τη δόξα και ν' αγαπά την ταπείνωση· και τότε εκείνη ούτε παράπονο θα έχει ούτε χρήματα θα επιθυμεί. Ας τη διδάσκει να μην αγαπάει τα χρυσά κοσμήματα και τα πολυτελή ρούχα και τα πολλά αρώματα, ούτε να θέλει για το σπίτι ακριβά έπιπλα και περιττά στολίδια. Όλα τούτα φανερώνουν ματαιόδοξο φρόνημα και κουφότητα. Και της ίδιας και του σπιτιού στολισμός ας είναι η κοσμιότητα και η σεμνότητα. Και η ίδια και το σπίτι ας μοσχοβολάνε το άρωμα της σωφροσύνης και της αρετής.

Η αντιμετώπιση του θανάτου (Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος)

Πολλά πράγματα θέλουμε να μαθαίνουμε και να κατανοούμε, προπαντός όμως τον καιρό που θα γίνει η συντέλεια του κόσμου. Ο απόστολος Παύλος, για να περιορίσει την άκαιρη αυτή πολυπραγμοσύνη μας, γράφει σε μιαν επιστολή του: «Σχετικά με το χρόνο του ερχομού του Κυρίου, αδελφοί, δεν χρειάζεται να σας γράψω, γιατί κι εσείς το ξέρετε πολύ καλά, ότι η ημέρα του Κυρίου θα έρθει απροειδοποίητα, όπως ο κλέφτης τη νύχτα» (Α' Θεσ. 5:1-2).

Τί θα κερδίσουμε, δηλαδή, αν γνωρίζουμε πότε θα γίνει η Δευτέρα Παρουσία του Χριστού; Πέστε μου. Ας υποθέσουμε ότι θα γίνει ύστερ' από είκοσι χρόνια ή τριάντα ή εκατό. Ποιά σημασία μπορεί να έχει αυτό για μας; Μήπως για τον καθένα μας η συντέλεια δεν έρχεται με το τέλος της ζωής του; Γιατί, λοιπόν, πονοκεφαλιάζεις και βασανίζεσαι για το τέλος του κόσμου; Δυστυχώς, όμως, όπως συμβαίνει και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, στις οποίες αδιαφορούμε για τα ζητήματα που μας αφορούν άμεσα και καταπιανόμαστε με τα ζητήματα των άλλων, παραμελούμε τις δικές μας υποθέσεις και φροντίζουμε για τις ξένες, έτσι και σε τούτη την περίπτωση· αντί ο καθένας μας να ενδιαφέρεται για το δικό του τέλος, θέλουμε να μάθουμε με λεπτομέρειες πώς και πότε θα έρθει το κοινό τέλος όλων μας.

Αν θέλετε να πληροφορηθείτε, γιατί είναι άγνωστο στον καθένα μας το τέλος της ζωής του και γιατί ο θάνατος έρχεται ξαφνικά, όπως ο κλέφτης τη νύχτα, θα σας το πω, καθώς μάλιστα νομίζω ότι σωστά γίνεται έτσι. Αν, λοιπόν, ο καθένας μας ήξερε τη χρονική στιγμή του θανάτου του, κανείς μας δεν θα φρόντιζε να κάνει ενάρετα έργα, όσο θα ζούσε, αλλά, γνωρίζοντας ποια θα ήταν η τελευταία μέρα της ζωής του, αφού πρώτα θα έκανε αμέτρητα κακά, θα μετανοούσε λίγο πριν κλείσει για πάντα τα μάτια του και θα έφευγε για την άλλη ζωή απαλλαγμένος από τις αμαρτίες του. Αν δηλαδή τώρα, που ο φόβος από την άγνοια του χρόνου του θανάτου συγκλονίζει τις ψυχές μας, αφού περάσουμε όλη μας τη ζωή μέσα στην αμαρτία, μόλις στις τελευταίες μας στιγμές αποφασίζουμε οι περισσότεροι να μετανοήσουμε, εφόσον βέβαια προλάβουμε, ποιος από μας θα φρόντιζε για την αρετή, αν ξέραμε σίγουρα το πότε θα πεθάνουμε; Τίποτα δεν θα διστάζαμε να πράξουμε ως την ημέρα εκείνη. Από τους εχθρούς μας θα παίρναμε εκδίκηση, όσους θέλαμε θα σκοτώναμε, τα άγρια πάθη της ψυχής μας θα ικανοποιούσαμε σε βάρος των συνανθρώπων μας, και μετά, πριν πεθάνουμε, θα... μετανοούσαμε!

Πέρα απ' αυτό, ούτε πράξεις αληθινής αυτοθυσίας θα υπήρχαν ούτε οι γενναίοψυχοι άνθρωποι θα είχαν καμιάν ανταμοιβή, γιατί, όταν θ' αντιμετώπιζαν τολμηρά και ατρόμητα τους διάφορους κινδύνους, θα αντλούσαν το θάρρος τους από τη βεβαιότητα ότι δεν ήρθε η ώρα να πεθάνουν. Και ο πιο δειλός ακόμα θα ριχνόταν αδίσταχτα στη φωτιά, έχοντας τη γνώση ότι δεν κινδυνεύει να

πάθει κανένα κακό. Γιατί αυτός που γνωρίζει ότι μπορεί να χάσει τη ζωή του σε κάποιον κίνδυνο και εντούτοις δεν διστάζει να εκτεθεί στον κίνδυνο αυτό, αποδεικνύει με ασφάλεια τη γενναιότητα και την αυτοθυσία του.

Όποιος έχει πραγματικά φιλοσοφημένη σκέψη και κατευθύνεται από την ελπίδα των μελλοντικών αγαθών, ούτε και το θάνατο θα θεωρήσει σαν θάνατο. Ο δίκαιος, δηλαδή, που βαδίζει στο δρόμο του Θεού και καθημερινά περιμένει να μπει στη βασιλεία Του, δεν ταράζεται, δεν αναστατώνεται, δεν στενοχωριέται, όταν έρχεται αντιμέτωπος με το θάνατο, όταν λ.χ. αντικρύσει νεκρό κάποιον συγγενή ή φίλο του. Γιατί γνωρίζει ότι ο θάνατος, γι' αυτούς που έζησαν ενάρετα στη γη, δεν είναι παρά μετάθεση σε μια καλύτερη ζωή, ταξίδι για έναν καλύτερο τόπο, δρόμος που οδηγεί στα στεφάνια.

Γι' αυτό μπροστά στις πόλεις και στα χωριά υπάρχουν τα κοιμητήρια και οι τάφοι, για να μας θυμίζουν συνέχεια την ανθρώπινη θνητότητα. Έτσι, καθώς μπαίνουμε σε μια μεγάλη και πλούσια πόλη ή σ' ένα ωραίο και γραφικό χωριό, πριν δούμε τις ομορφιές και τα αξιοθέατά τους, βλέπουμε το τέλος και την κατάληξη κάθε ομορφιάς, κάθε πλούτου, κάθε δόξας.

Όταν, πάλι, ένας άνδρας και μια γυναίκα παντρεύονται, υπογράφουν συχνά ένα συμβόλαιο, με το οποίο ρυθμίζουν από πριν την τύχη της περιουσίας τους σε περίπτωση θανάτου του ενός ή του άλλου: «Αν ο σύζυγος πεθάνει πριν από τη σύζυγο, θα γίνει τούτο. Αν η σύζυγος πεθάνει πριν από το σύζυγο, θα γίνει τούτο και τούτο». Καλά-καλά δεν γνωρίστηκαν ακόμα, καλά-καλά τη ζωή τους δεν άρχισαν, και το θάνατο σκέφτονται. Πολλές φορές, μάλιστα, το συμβόλαιο αναφέρει τι θα γίνει, αν πεθάνει το παιδί, που θα γεννηθούν: «Αν το παιδί, που θα γεννηθεί, πεθάνει, θα γίνει αυτό κι αυτό». Ακόμα δεν φάνηκε ο απόγονος, και εκδόθηκε η απόφαση του θανάτου του!

Τί θέλω να πω με όλα αυτά; Ότι, πηγαίνοντας στο συμβολαιογραφείο για τη σύνταξη ενός συμβολαίου, ο καθένας γνωρίζει πως ο θάνατος θα επισκεφθεί κάποια στιγμή τον ίδιο ή έναν δικό του άνθρωπο. Το θεωρεί απόλυτα φυσιολογικό και αναπόφευκτο. Όταν, όμως, έρθει ο θάνατος, ξεχνάει όσα έγραψε και άλλα λέει. "Έπρεπε να πάθω εγώ τέτοιο πράγμα;", φωνάζει με θρήνους και αναστεναγμούς ο άντρας που χήρεψε. "Περίμενα να με βρει τέτοια συμφορά και να χάσω τη γυναίκα μου;". Τί λες, άνθρωπέ μου; Όταν ήσουνα, ή μάλλον νόμιζες πως ήσουνα, μακριά από το θάνατο, ήξερες καλά τους φυσικούς νόμους· τώρα που έπαθες τη συμφορά, τους ξέχασες; Ίσως να πήρε ο Θεός τη γυναίκα σου, επειδή θέλει να σε οδηγήσει στην εγκράτεια, επειδή σε θεωρεί ικανό για μεγαλύτερους αγώνες, για ανώτερη πνευματική ζωή, και γι' αυτό σε ελευθέρωσε από τον συζυγικό δεσμό.

Κι εσύ πάλι, η γυναίκα, που έχασες τον άντρα σου, γιατί κλαις; Μήπως επειδή έχασες τον προστάτη σου κι έμεινες έρημη στον κόσμο; Ποτέ μην πεις κάτι τέτοιο. Γιατί δεν έχασες το Θεό, που είναι ο πραγματικός προστάτης όλων μας. Αφού έχεις βοηθό το Θεό, δεν έχεις ανάγκη από κανέναν άλλο. Μήπως, και όταν ζούσε ο άντρας σου, ο Θεός δεν ήταν που σας τα έδινε όλα; Αυτό να σκέφτεσαι και να λες, όπως ο Δαβίδ: «Ο Κύριος είναι το φως μου και ο σωτήρας μου, ποιόν θα φοβηθώ; Ο Κύριος είναι ο υπερασπιστής της ζωής μου, τί θα με κάνει να δειλιάσω;» (Ψαλμ. 26:1). Τώρα πια Αυτός, «ο πατέρας των ορφανών και συμπαραστάτης των χηρών» (Ψαλμ. 67:6), θα φροντίζει για σένα περισσότερο απ' όσο φρόντιζε πριν.

Βλέπεις, λοιπόν, ένα συγγενή σου να φεύγει απ' αυτόν τον κόσμο; Μην τρομάζεις, μη θρηνείς, μη συντριβέσαι. Συγκεντρώσου στον εαυτό σου, εξέτασε τη συνείδησή σου και σκέψου ότι σε λίγο καιρό σε περιμένει κι εσένα το ίδιο τέλος.

"Μα ο νεκρός", θα μου πεις, "σαπίζει, γίνεται σκόνη". Ακριβώς γι' αυτό πρέπει να χαιρέσαι περισσότερο. Όταν θέλει κανείς να ξαναχτίσει ένα σπίτι, που πάλιωσε και έγινε ετοιμόρροπο, αφού πρώτα βγάλει τους ενοίκους, το κατεδαφίζει και το φτιάχνει πιο καλό. Και όταν γίνεται αυτό, οι ενοίκιοι δεν λυπούνται, επειδή βγήκαν από το παλιό σπίτι, αλλά μάλλον ευχαριστημένοι είναι. Δεν

τους νοιάζει, βλέπεις, για την κατεδάφιση, που βλέπουν με τα μάτια τους, γιατί συλλογίζονται τη νέα και ωραία οικοδομή, που θα ανεγερθεί, κι ας μην τη βλέπουν ακόμα.

Το ίδιο κάνει και ο Θεός. Όταν πρόκειται να διαλύσει το σώμα μας, βγάζει πρώτα την ψυχή, που κατοικεί μέσα σ' αυτό, όπως θα την έβγαζε από ένα παλιό και ετοιμόρροπο σπίτι, για να την εγκαταστήσει πάλι με μεγαλύτερη δόξα στο νέο σπίτι, που θα οικοδομήσει. Και ο Αδάμ, όταν δημιουργήθηκε, δεν είδε ότι πλάστηκε από χώμα. Ο Θεός, δηλαδή, δεν έπλασε την ψυχή πρώτη, για να μη δει τη δημιουργία του σώματος. Γι' αυτό η ψυχή δεν γνώριζε την ευτέλεια του σώματος. Όταν, όμως, γίνει η κοινή ανάσταση, τότε η ψυχή θα βρεθεί σ' ένα νέο άφθαρτο σώμα, όχι πια στο παλιό χωμάτινο ένδυμά της.

Ο νεκρός, κι αν δεν βλέπει τον εαυτό του, βλέπει όμως εκείνους που πέθαναν πιο μπροστά να γίνονται σκόνη, και διδάσκεται πολλά. Για κοίτα πόσο μαζεμένοι και συγκρατημένοι είναι μπροστά στους νεκρούς ακόμα και οι πιο περήφανοι, ακόμα και οι πιο απόκοτοι άνθρωποι! Ακούγεται η λέξη "θάνατος", και η καρδιά όλων σπαρταράει από το φόβο. Και φιλοσοφούμε γύρω από τους τάφους και σκεφτόμαστε που καταλήγουμε και φλυαρούμε για τη ματαιότητα των εγκοσμίων, αλλά, μόλις απομακρυνθούμε, ξεχνάμε την ευτέλειά μας. Να, για παράδειγμα, όταν βρεθεί κανείς στην κηδεία ενός φίλου του, γυρίζει στο διπλανό του και του λέει λόγια σαν και τούτα: "Αλήθεια, πόσο ταλαίπωροι είμαστε! Πόσο ασήμαντη είναι η ζωή μας! Τί γινόμαστε, άραγε, μετά το θάνατο; Αυτό πρέπει να σκεφτόμαστε και να μην κακολογούμε, να μην αδικούμε, να μην μνησικακού με...". Φαίνεται να μιλάει με τόση ειλικρίνεια, ώστε, καθώς τον ακούς, δεν αμφιβάλεις ότι την ίδια κιόλας στιγμή θ' απαρνηθεί ολότελα την κακία του και θ' αρχίσει να ζει ενάρετα. Μα, **αλίμονο, μετά την κηδεία θα ξεχάσει και το φόβο του και τα λόγια του, και θα συνεχίσει να ζει στην αμαρτία, όπως πρώτα.**

Ας ξαναγυρίσουμε, όμως, στο θέμα μας. Πες μου, για ποιό λόγο κλαις με τόσο πόνο αυτόν που πέθανε; Γιατί ήταν κακός; Ε, λοιπόν, όχι μόνο δεν πρέπει να κλαις, αλλά και να ευχαριστείς το Θεό, που σταμάτησε πια η κακία του. Μήπως, απεναντίας, ήταν καλός; Και στην περίπτωση αυτή πρέπει να χαιρέσαι, γιατί πέθανε «πριν η κακία αλλάξει τη σύνεσή του ή η δολιότητα της αμαρτίας εξαπατήσει την ψυχή του» (Σοφ. Σολ. 4:11). Ήταν μήπως νέος; Και γι' αυτό ακόμα ευχαρίστησε το Θεό και δόξασέ Του, γιατί τον πήρε κοντά Του. Όπως εκείνους που πηγαίνουν για ν' αναλάβουν κάποιο αξίωμα, τους κατευδώνουμε με χαρά και ικανοποίηση, έτσι πρέπει ν' αποχαιρετάμε κι αυτούς που φεύγουν από τούτη τη ζωή, γιατί πηγαίνουν κοντά στο Θεό, όπου θ' απολαμβάνουν μεγάλη τιμή και ευτυχία.

Δεν λέω, βέβαια, ότι δεν πρέπει να λυπόμαστε για το χωρισμό από τ' αγαπημένα μας πρόσωπα, που πεθαίνουν, αλλά να μη λυπόμαστε περισσότερο απ' όσο πρέπει. Γιατί θα παρηγορηθούμε αρκετά, αν σκεφτούμε ότι ο άνθρωπος, που χάσαμε, ήταν θνητός, όπως όλοι μας. Με το ν' αγανακτούμε, δεν δείχνουμε τίποτ' άλλο, παρά πως ζητάμε πράγματα ασυμβίβαστα με την ανθρώπινη φύση. Γεννήθηκες άνθρωπος, επομένως θνητός. Γιατί, λοιπόν, υποφέρεις με κάτι τόσο φυσικό, όπως ο θάνατος; Μήπως λυπάσαι, επειδή, για να ζήσεις, πρέπει να τρως; Μήπως επιδιώκεις να ζήσεις χωρίς τροφή; Τότε γιατί επιδιώκεις να μην πεθάνεις; Όσο φυσικό είναι το να τρως, άλλο τόσο και το να πεθάνεις. Αφού είσαι θνητός, μη ζητάς να γίνεις αθάνατος· γιατί αυτό το πράγμα καθορίστηκε και νομοθετήθηκε μια μόνο φορά και για πάντα. Ας μη μοιάζουμε στους ληστές, που θέλουν να κάνουν δικά τους όσα ανήκουν σε άλλους. Έτσι, όταν ο Θεός παίρνει από μας χρήματα ή τιμή ή δόξα, ακόμα και το σώμα ή και την ψυχή, παίρνει αυτά που Του ανήκουν. **Και το παιδί σου ακόμη αν πάρει, δεν παίρνει ουσιαστικά το παιδί σου, αλλά το δικό Του πλάσμα.**

Αφού, λοιπόν, εμείς δεν ανήκουμε στον εαυτό μας, πώς θα ανήκουν σ' εμάς όσα ανήκουν σ' Εκείνον; Αν η ψυχή σου δεν είναι δική σου, πώς είναι δικά σου τα χρήματά σου; Και αν δεν είναι δικά σου, πώς ξοδεύεις άσκοπα ή άπρεπα αυτά που ανήκουν σε άλλον; Μη λες, "Τα δικά μου ξοδεύω, από τα δικά μου διασκεδάζω"· γιατί ξοδεύεις και διασκεδάζεις με τα ξένα. Και τα αποκαλώ

ξένα, γιατί ο Θεός θεωρεί δικά σου όσα σου έδωσε, για να τα μοιράσεις στους φτωχούς. Τότε μόνο τα ξένα γίνονται δικά σου. Αν τα ξοδέψεις για τον εαυτό σου, τότε τα δικά σου γίνονται ξένα.

Δεν βλέπεις ότι τα σώματά μας τα υπηρετούν τα χέρια; Δεν βλέπεις ότι το στόμα μαςάει την τροφή, πριν τη δεχθεί το στομάχι; Μήπως το στομάχι λέει, "Αφού δέχτηκα την τροφή, δικαιωματικά τα κατέχω όλα"; Τα μάτια πάλι, μήπως, επειδή αυτά δέχονται το φως, το κρατάνε μόνο για τον εαυτό τους και δεν το θέτουν στην υπηρεσία όλου του σώματος; Ή μήπως τα πόδια, επειδή μόνο αυτά βαδίζουν, τον εαυτό τους μόνο μετακινούν και όχι το σώμα ολόκληρο; Αλλά και από τους επαγγελματίες, αν θελήσει ο καθένας να μην παραχωρήσει και σε άλλους την ωφέλεια από το επάγγελμά του, όχι μόνο εκείνους, αλλά και τον εαυτό του θα ζημιώσει. Ακόμα και οι φτωχοί, αν ήταν τόσο κακοί όσο εσείς, οι πλούσιοι, που τίποτ' άλλο δεν σκέφτεστε παρά το πως θ' αυξήσετε τα κέρδη σας, και δεν έδιναν από το υστέρημά τους στους πιο φτωχούς και αναγκεμένους, γρήγορα θα σας έριχναν κι εσάς στη φτώχεια.

"Μα έχασα το μονάκριβο παιδί μου", θα πει ίσως κάποιος, "που πάνω του στήριζα τόσες ελπίδες". Και τί μ' αυτό; Ευχαρίστησε το Θεό, που πήρε το παιδί σου, και τότε δεν θα είσαι κατώτερος από τον Αβραάμ, που οδήγησε το γιο του Ισαάκ στο βουνό για να τον θυσιάσει, ύστερ' από θεία εντολή. Όπως εκείνος αγόγγυστα πρόσφερε το μονάκριβο παιδί του στο Θεό, έτσι πρόσφερε το κι εσύ, και δεν θα πάρεις μικρότερη αμοιβή. Μην κλαις, μη βαρυνγώμας, μην αναστενάζεις. Πες ό,τι είπε και ο μακάριος Ιώβ, όταν έχασε όλα του τα παιδιά: «**Ο Κύριος μου τα έδωσε, ο Κύριος μου τα πήρε.** Όπως φάνηκε καλό στον Κύριο, έτσι κι έγινε. **Ας είναι τ' όνομά Του δοξασμένο παντοτινά**» (Ιώβ 1:21). Έτσι αποστόμωσε και τη γυναίκα του, λέγοντάς της μάλιστα και τούτα τα λόγια, που προκαλούν το θαυμασμό μας: «**Αν δεχτήκαμε από τα χέρια του Κυρίου τα αγαθά, δεν θα υπομείνουμε και τις συμφορές;**» (Ιώβ 2:10). Έτσι να σκέφτεσαι κι εσύ, καθώς μάλιστα το παιδί σου δεν έπεσε στα χέρια εχθρού ή κακούργου, αλλά πήγε κοντά στο Θεό, που **φροντίζει γι' αυτό περισσότερο από σένα και που γνωρίζει το συμφέρον του καλύτερα από σένα.** Κοίτα πόσα παιδιά, που βρίσκονται στη ζωή, έκαναν μαρτυρική τη ζωή των γονιών τους.

"Τα καλά παιδιά δεν τα βλέπεις;", θα με ρωτήσεις. Και σου απαντώ: Τα βλέπω κι αυτά, η κατάσταση όμως του δικού σου παιδιού είναι πιο σίγουρη από τη δική τους. Μπορεί τώρα να είναι καλά, το τέλος τους όμως είναι άγνωστο. Εσύ δεν φοβάσαι πια για το παιδί σου, μήπως πάθει τίποτα ή μήπως πάρει στραβό δρόμο. Γι' αυτό, σου το ξαναλέω, μη θρηνείς. Να δοξολογείς μόνο τον Κύριο, όπως έκανε ο Ιώβ.

"Και πώς να μη θρηνώ", θα πεις, "που δεν είμαι πια πατέρας;". Τί λόγια είναι τούτα; Μήπως έχασες το παιδί σου; Μάλλον τώρα το έκανες δικό σου και το έχεις πιο σίγουρα. Δεν έπαψες να είσαι πατέρας. Είσαι μάλιστα κάτι παραπάνω -όχι πια πατέρας ενός θνητού πλάσματος, μα ενός αθάνατου όντος! Μη νομίζεις ότι έχασες πραγματικά το παιδί σου, επειδή δεν είναι κοντά σου. Όπως θα συνέχιζε να είναι παιδί σου, αν είχε μεταναστεύσει σε μακρινή χώρα, έτσι και τώρα, που έφυγε για τον ουρανό. Βλέποντας, λοιπόν, τα μάτια του κλειστά, το στόμα του άφωνο και το σώμα του ακίνητο, μη σκέφτεσαι: "Αυτό το στόμα δεν μιλάει πια, αυτά τα μάτια δεν βλέπουν πια, αυτά τα πόδια δεν βαδίζουν πια". Αλλά να σκέφτεσαι: "Αυτό το στόμα θα πει καλύτερα λόγια, αυτά τα μάτια θα δουν ωραιότερα πράγματα, αυτά τα πόδια θα περπατήσουν στον ουρανό, αυτό το σώμα θ' αναστηθεί άφθαρτο και θα πάρω πίσω το παιδί μου λαμπρότερο".

"Αλλά δεν γνωρίζω που πήγε", ίσως θα μου πεις. Πώς δεν το γνωρίζεις; Είτε θεάρεστα έζησε είτε όχι, είναι γνωστό που θα πάει. "Γι' αυτό ακριβώς κλαίω", θα εξηγήσεις, "γιατί έφυγε φορτωμένο με αμαρτίες". Μα κι αν δεν είχε αμαρτίες, μήπως δεν θα έκλαιγες και δεν θα βαρυνγώμοιες; Τώρα παραπονιέσαι στο Θεό και Του λες: "Γιατί μου πήρες το παιδί μου γεμάτο αμαρτίες;". Τότε θα Του έλεγες: "Γιατί μου πήρες ένα τόσο καλό παιδί;". Και στις δυο περιπτώσεις, όμως, πρέπει να χαίρεσαι. Αν το παιδί ήταν αμαρτωλό, γιατί έπαψε πια ν' αμαρτάνει και δεν πρόσθεσε μεγαλύτερο βάρος κακίας στην ψυχή του. Ενώ μάλιστα δεν μπορούσες να το βοηθήσεις όσο ζούσε, γιατί δεν άκουγε τις συμβουλές σου, τώρα μπορείς να το βοηθήσεις: όχι με δάκρυα και θρήνους, αλλά με προσευχές και ελεημοσύνες και προσφορές. Αυτά καθορίστηκαν από τους αγίους αποστόλους όχι

τυχαία, αλλά με το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος. Ο ιερέας, μπροστά στο ιερό θυσιαστήριο, όταν τελεί τα φρικτά Μυστήρια του Χριστού, μνημονεύει όχι μόνο τους ζωντανούς, αλλά και τους νεκρούς, οπότε οι ψυχές ανακουφίζονται. Και όταν εμείς κάνουμε γι' αυτούς προσφορές στην εκκλησία ή **ελεημοσύνες** στους φτωχούς, τους προξενούμε κάποια **παρηγοριά**, όσο αμαρτωλοί κι αν ήταν. Αν πάλι το παιδί σου ήταν καλό και ενάρετο, πολύ περισσότερο δεν πρέπει να λυπάσαι. Γιατί, όπως ο καθαρός κι ολόλαμπρος ήλιος ανεβαίνει στον ουρανό, έτσι και η καθαρή ψυχή, που εγκαταλείπει το σώμα, ανεβαίνει ολόλαμπρη, με τη συνοδεία αγγέλων, στο βασιλείο του Θεού.

Δεν είναι κακό, λοιπόν, το να πεθάνει κανείς. Τότε για ποιο λόγο φοβόμαστε το θάνατο; Γιατί δεν μας έχει κυριέψει ο έρωτας της ουράνιας βασιλείας, γιατί δεν μας έχει φλογίσει ο πόθος των μελλοντικών αγαθών. Αν είχε συμβεί αυτό, όλα τα αγαθά της γης θα τα περιφρονούσαμε. Όποιος φοβάται πάντα την κόλαση, δεν θα φοβηθεί ποτέ το θάνατο. Να μην έχετε, λοιπόν, τη σκέψη μικρού παιδιού, αλλά την ακακία μικρού παιδιού. Τα μικρά παιδιά φοβούνται τις αγριωπές αλλ' ακίνδυνες μάσκες, δεν φοβούνται όμως την επικίνδυνη φωτιά. Έτσι, αν τα κρατάει κανείς κοντά σ' ένα αναμμένο λυχνάρι, χωρίς να το σκεφτούν, ακουμπάνε το χέρι τους στη φλόγα και καίγονται.

Θέλετε να σας πω και άλλη αιτία, για την οποία φοβόμαστε το θάνατο; Γιατί δεν ζούμε ενάρετη ζωή και δεν έχουμε καθαρή συνείδηση. Αλλιώς ο θάνατος δεν θα μας τρόμαζε. Απόδειξέ μου ότι θα κληρονομήσω τη βασιλεία των ουρανών και σφάξε με τώρα κιόλας. Θα σου χρωστάω μάλιστα και χάρη για τη σφαγή μου, αφού θα με στείλεις γρήγορα σ' εκείνα τα αγαθά. "Αλλά φοβάμαι να πεθάνω άδικα", ίσως θα μου πεις. Όστε ήθελες να πεθάνεις δίκαια; Και ποιός είναι τόσο ταλαίπωρος, που, ενώ μπορεί να πεθάνει άδικα, προτιμάει να πεθάνει δίκαια; Αν πρέπει να φοβόμαστε θάνατο, πρέπει να φοβόμαστε εκείνον που μας βρίσκει δίκαια. Όποιος πεθαίνει άδικα, μοιάζει στους αγίους. Γιατί οι περισσότεροι απ' αυτούς που ευαρέστησαν το Θεό, θανατώθηκαν άδικα. Και πρώτος ο Αβελ. Δεν δολοφονήθηκε γιατί έφταιξε στον Κάιν, αλλά γιατί τίμησε το Θεό. Και ο Θεός παραχώρησε να γίνει αυτός ο φόνος γιατί αγαπούσε τον Αβελ ή γιατί τον μισούσε; Ολοφάνερα γιατί τον αγαπούσε και ήθελε να του προσφέρει πιο λαμπρό στεφάνι, λόγω της άδικης σφαγής του.

Βλέπεις που δεν πρέπει να φοβάσαι μήπως πεθάνεις άδικα, αλλά μήπως πεθάνεις φορτωμένος με αμαρτίες; Ο Αβελ πέθανε άδικα, μα ο Κάιν πέρασε την υπόλοιπη ζωή του έχοντας την κατάρα του Θεού, στενάζοντας και τρέμοντας ακατάπαυστα. Ποιός από τους δύο ήταν πιο μακάριος; Εκείνος που έπαψε να ζει μέσα στη αρετή ή αυτός που έζησε μέσα στην αμαρτία; Εκείνος που άδικα πέθανε ή αυτός που δίκαια τιμωρήθηκε;

Ας μην κλαίμε, λοιπόν, αδιάκριτα όλους όσοι πεθαίνουν, αλλά εκείνους που πεθαίνουν έχοντας πολλές αμαρτίες. Σ' αυτούς πρέπει τα δάκρυα και οι θρήνοι. Γιατί ποιά ελπίδα έχουν, αφού δεν είναι πια δυνατό να καθαριστούν από τις αμαρτίες τους; Όσο βρίσκονταν στην παρούσα ζωή, υπήρχε ελπίδα να μετανοήσουν. Εκεί που πήγαν, όμως, δεν κερδίζει κανείς τίποτα με τη μετάνοια. Ας τους κλαίμε, ναι, όχι όμως με τρόπο υστερικό και άπρεπο, όχι τραβώντας τα μαλλιά μας, ξεσκίζοντας το πρόσωπό μας, ουρλιάζοντας και τσιρίζοντας, αλλά με σεμνότητα, αφήνοντας τα δάκρυα να κυλούν ήρεμα από τα μάτια μας. Αυτό ωφελεί κι εμάς. Γιατί, πενθώντας έτσι τον νεκρό, πολύ περισσότερο θα προσπαθήσουμε να μην πέσουμε και οι ίδιοι σε παρόμοια αμαρτήματα. Με το τράβηγμα των μαλλιών και τις κραυγές ο νους σκοτιάζεται, ενώ με το ήρεμο πένθος διατηρεί τη διαύγειά του και μπορεί να φιλοσοφήσει ωφέλιμα γύρω από το θάνατο.

Μ' αυτόν τον τρόπο να φιλοσοφείς όχι μόνο όταν πεθαίνει κάποιος γνωστός σου, μα κι όταν βλέπεις έναν άγνωστο νεκρό να οδηγείται με πομπή μέσ' από τους δρόμους στην τελευταία του κατοικία και να συνοδεύεται από τα ορφανά παιδιά του, τη χήρα γυναίκα του, τους συγγενείς και τους φίλους του, όλους κλαμένους και συντριμμένους. **Να συλλογίζεσαι τότε πως η ζωή και τα πράγματα του κόσμου τούτου δεν έχουν καμιά αξία** και καμιά διαφορά από τις σκιές και τα όνειρα.

Κοίτα, πόσα κάστρα και παλάτια βασιλιάδων, ηγεμόνων και αρχόντων είναι σωριασμένα σε

ερείπια! Σκέψου, πόση δύναμη και πόσο πλούτο είχαν κάποτε! Τώρα έχουν ξεχαστεί και τα ονόματά τους. Λέει η Γραφή: «Πολλοί άρχοντες έχασαν την εξουσία τους και κάθησαν στο χώμα· κι ένας άσημος, που κανείς δεν φανταζόταν ότι θα γίνει βασιλιάς, φόρεσε στέμμα» (Σοφ. Σειρ. 11:5).

Δεν σου φτάνουν αυτά; Συλλογίσου τότε, ποιά είναι η αξία σου όταν κοιμάσαι; Μήπως δεν μπορεί κι ένα ζώψιο να σε θανατώσει; Ναι, πολλοί πέθαναν έτσι στον ύπνο τους. Αλήθεια, από μια κλωστή κρέμεται η ζωή μας! Κόβεται η κλωστή και τελειώνουν όλα.

Έτσι να φιλοσοφείς και να μη σαγηνεύεσαι από την ομορφιά, τα πλούτη, τη δόξα, τις απολαύσεις. Ένα μόνο να σε απασχολεί: Που τελειώνουν όλα αυτά. Θαυμάζεις όσα βλέπεις εδώ στη γη; Πιο αξιοθαύμαστα, όμως, είναι εκείνα που αναφέρονται στις άγιες Γραφές.

Δείξε μου έναν αγέρωχο άρχοντα ή έναν λαμπροντυμένο πλούσιο, όταν ψήνεται από τον πυρετό, όταν ψυχομαχεί, και τότε θα σε ρωτήσω: "Πού είναι εκείνος, που περνούσε από την αγορά καμαρωτός και περήφανος με ακολούθους και σωματοφύλακες; Πού είναι εκείνος, που φορούσε πανάκριβα ρούχα; Πού είναι η χλιδή της ζωής του, η πολυτέλεια των συμποσίων του, οι υπηρέτες, οι παρατρεχάμενοι, τα γέλια, οι ανέσεις, οι σπατάλες; Όλα έφυγαν και πέταξαν. Τί απέγινε το σώμα, που απολάμβανε τόση ηδονή; Πλησίασε στον τάφο και κοίτα τη σκόνη, τη σαπίλα, τα σκουλήκια. Κοίτα και στέναξε πικρά. Και μακάρι το κακό να περιοριζόταν σε τούτη τη σκόνη, που βλέπεις. Από τον τάφο και τα σκουλήκια φέρε τη σκέψη σου στο ακοίμητο σκουλήκι της άλλης ζωής, στο τρίξιμο των δοντιών, στο αιώνιο σκοτάδι, στην άσβεστη φωτιά, στις πικρές και αφόρητες εκείνες τιμωρίες, που δεν θα έχουν τέλος. Εδώ, στη γη, και τα καλά και τα κακά κάποτε, αργά ή γρήγορα, τελειώνουν εκεί, όμως, και τα δύο **διαρκούν αιώνια**. Και **διαφέρουν ως προς την ποιότητα** από τα καλά και τα κακά του κόσμου τούτου τόσο, που δεν είναι δυνατό να εκφράσει κανείς με λόγια.

Τί έγιναν, λοιπόν, όλα εκείνα τα μεγαλεία; Τί έγιναν τα χρήματα και τα κτήματα; Ποιός άνεμος φύσηξε και τα πήρε και τα σκόρπισε; Τί θέλει, πάλι, κι αυτή **η ανώφελη δαπάνη για την κηδεία, που και τον νεκρό δεν ωφελεί και τους οικείους του ζημιώνει**; Ο Χριστός αναστήθηκε γυμνός από τον τάφο. Ας μη γίνεται, λοιπόν, η κηδεία αφορμή ικανοποίησης της μανίας μας για επίδειξη. Ο Κύριος είπε: «Πείνασα και μου δώσατε να φάω· δίψασα και μου δώσατε να πω· ήμουν γυμνός και με ντύσατε» (Ματθ. 25:35-36). Όμως δεν είπε: «Ήμουν νεκρός και με θάψατε». Γιατί, αν μας παραγγέλλει να μην έχουμε τίποτα περισσότερο από ένα σκέπασμα, όταν ζούμε, πολύ περισσότερο όταν πεθάνουμε. Ποιάν απολογία θα δώσουμε στο Θεό, λοιπόν, όταν ξοδεύουμε τεράστια ποσά για να κηδέψουμε ένα νεκρό σώμα, τη στιγμή που ο Χριστός, με τη μορφή των φτωχών συνανθρώπων μας, τριγυρνάει πεινασμένος και γυμνός, κι εμείς αδιαφορούμε γι' αυτό;

Όλα όσα σας λέω, βέβαια, είναι ανώφελα για κείνους που έχουν ήδη πεθάνει. Ας τ' ακούσουν, όμως, οι ζωντανοί και ας συνέλθουν, ας λογικευτούν, ας διορθωθούν. Όπου νά 'ναι θα έρθει και η δική τους ώρα. Δεν θ' αργήσουν να βρεθούν κι αυτοί, **δεν θ' αργήσουμε να βρεθούμε όλοι μας, μπροστά στο φοβερό Κριτήριο, όπου θα δώσουμε λόγο για τις πράξεις μας**. Ας αγωνιστούμε, λοιπόν, να γίνουμε καλύτεροι, εγκαταλείποντας την αμαρτία και ακολουθώντας την αρετή, για να μη χάσουμε τη βασιλεία των ουρανών, για ν' αποκτήσουμε τα άφθαρτα αγαθά, που έχει ετοιμάσει για μας ο φιλάνθρωπος Κύριος.

Ο πλούτος και η φτώχεια (Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος)

Αν δεις κάποιον να γίνεται πλούσιος χωρίς να το αξίζει, μην τον καλοτυχίσεις, μην τον ζηλέψεις, μην τα βάλεις με τη θεία πρόνοια, μη νομίσεις ότι γίνεται τίποτα στον κόσμο τούτο τυχαία και άσκοπα. Θυμήσου την παραβολή του πλουσίου και του Λαζάρου. Ο πλούσιος είχε φτάσει στην κορύφωση του πλούτου και των απολαύσεων, ενώ συνάμα ήταν σκληρός και απάνθρωπος, πιο άγριος κι από τα σκυλιά. Τα σκυλιά σπλαχνίζονταν το Λάζαρο κι έγλειφαν τις πληγές, που σκέπαζαν το

σώμα του, ενώ ο πλούσιος ούτε τα ψίχουλα του τραπεζιού του δεν έδινε στον φτωχό. Ο πλούσιος είχε περισσότερα απ' όσα του χρειάζονταν. Ο Λάζαρος δεν είχε ούτε τα απόλυτα αναγκαία, ούτε την απαραίτητη καθημερινή του τροφή. Και μολονότι πάλευε συνέχεια με την πείνα και την αρρώστια, δεν αγανάκτησε, δεν βλαστήμησε το Θεό, δεν παραπονέθηκε ενάντια στη θεία πρόνοια.

Δεν είναι, λοιπόν, αδικαιολόγητο, ενώ είσαι απαλλαγμένος από τέτοιες συμφορές, να βλαστημάς το Θεό, όταν άλλοι άνθρωποι, που δοκιμάζονται σκληρά από διάφορα βάσανα, δοξάζουν τον Κύριο ακατάπαυστα; Στο κάτω-κάτω, όποιος υποφέρει, κι αν ξεστομίσει καμιά βαρεία κουβέντα πάνω στον πόνο του, είναι άξιος κάποιας συγγνώμης. Όποιος, όμως, χωρίς να υποφέρει, βλαστημάει το Θεό και χάνει την ψυχή του, ποιός συγγνώμης είναι άξιος;

Για ποιό λόγο, άνθρωπέ μου, ο πλούτος σου φαίνεται σπουδαίο πράγμα; Αναμφίβολα γιατί σου αρέσουν οι σπάταλες απολαύσεις, γιατί ευχαριστιέσαι όταν σε θαυμάζουν ή σε ζηλεύουν οι άλλοι, γιατί μπορείς με τα χρήματά σου να κάνεις κακό στους εχθρούς σου και, τέλος, γιατί όλοι σε φοβούνται για τη δύναμη που σου δίνει ο πλούτος. Ναι, γι' αυτές τις **τέσσερις αιτίες** κυνηγάς τα λεφτά, για την **ηδονή**, την **κολακεία**, την **εκδίκηση** και το **φόβο**. Άλλη αιτία δεν υπάρχει. Γιατί, συνήθως, **ο πλούτος ούτε πιο σοφό κάνει τον άνθρωπο ούτε πιο συνετό ούτε πιο καλό ούτε πιο φιλόανθρωπο. Καμιάν αρετή δεν μπορεί να φυτέψει μέσα στην ψυχή μας ο πλούτος. Απεναντίας μάλιστα, αν βρει μερικές αρετές, τις ξεριζώνει, για να φυτέψει μέσα μας τις αντίστοιχες κακίες.**

Σου φαίνεται, λοιπόν, ποθητός ο πλούτος και αξιοζήλευτος, επειδή καλλιεργεί τα χειρότερα ελαττώματα στην ψυχή μας, επειδή **μεταβάλλει το θυμό σε πράξη**, επειδή φουσκώνει τις σαπουνόφουσκες της **δοξομανίας**, επειδή ξεσηκώνει μέσα μας την **αλαζονεία**; Ακριβώς γι' αυτά πρέπει να τον αποφεύγεις, μη γυρίζοντας καν το κεφάλι για να τον κοιτάξεις. Αλλιώς, θα εγκαταστήσει στην καρδιά σου μερικά άγρια και φοβερά θηρία, που θα γίνουν αιτία να χάσεις κάθε τιμή. Παρουσιάζοντας, μάλιστα, την ατιμία σαν τιμή, κατορθώνει να σε εξαπατήσει, όπως οι άσχημες πόρνες, που με τα καλλυντικά και τα βαψίματα ομορφαίνουν τα πρόσωπά τους και ξεγελούν τους άντρες.

Εσύ, λοιπόν, ο πλούσιος, μην ξεγελιέσαι από τις κολακείες και τα χαμόγελα και τις περιποιήσεις των άλλων. Όλα αυτά σου τα κάνουν **είτε από φόβο είτε από ιδιοτέλεια**. Αν μπορούσες να εξετάσεις τα βάθη των καρδιών εκείνων που σε κολακεύουν, θα έβλεπες ότι από μέσα τους σε κατηγορούν, σε βρίζουν, σε μισούν περισσότερο κι από τους χειρότερους εχθρούς σου. Και αν κάποτε η κατάσταση μεταβληθεί, αν χάσεις τον πλούτο σου, τότε **τα προσωπεία θα πέσουν**. Τότε θα γίνει ό,τι και με τις πόρνες, όταν ξεβάφονται. Τότε θα δεις καθαρά τα αληθινά πρόσωπα εκείνων που πρωτύτερα σε καλόπιαναν. Τότε θα καταλάβεις ότι ένιωθαν για σένα όχι εκτίμηση αλλά περιφρόνηση, όχι θαυμασμό αλλά φθόνο, όχι αγάπη αλλά μίσος.

Όπως ο άνθρωπος είναι μηδαμινός, λιγόχρονος και θνητός, έτσι είναι και ο πλούτος. Ή μάλλον ο πλούτος είναι περισσότερο μηδαμινός. Γιατί πολύ συχνά δεν πεθαίνει μαζί με τον άνθρωπο, αλλά χάνεται πριν απ' αυτόν. Ο καθένας σας γνωρίζει τόσα και τόσα παραδείγματα πλουσίων που κατάντησαν φτωχοί. Αυτοί εξακολουθούν να ζουν, μα η περιουσία τους χάθηκε. Και μακάρι να χανόταν μόνο η περιουσία, γιατί συνήθως παρασύρει στην απώλεια και τον κάτοχό της. Δεν θα είχε, λοιπόν, άδικο κανείς, αν αποκαλούσε τον πλούτο υπηρέτη αχάριστο, υπηρέτη δολοφόνο, που θανατώνει τον κύριό του.

Αυτά τα λέω και δεν θα πάψω να τα λέω, κι ας με κατηγορούν πολλοί. "Όλο με τους πλουσίους τα βάζεις", διαμαρτύρονται. Πράγματι, **όχι όμως με όλους, αλλά μόνο μ' εκείνους που κάνουν κακή χρήση του πλούτου τους. Δεν χτυπάω τον πλούσιο, αλλά τον άρπαγα**. Άλλο πλούσιος, άλλο άρπαγας. Να ξεχωρίζουμε τα πράγματα, για να μη δημιουργείται σύγχυση ή παρανόηση. **Είσαι πλούσιος; Δεν σε εμποδίζω. Αρπάξεις; Σε αποδοκιμάζω. Έχεις τα κτήματά σου; Να τα**

χαίρεσαι. Παίρνεις τα ξένα; Δεν μπορώ να σωπάσω. Θέλεις να με πετροβολήσεις; Είμαι έτοιμος και το αίμα μου να χύσω, φτάνει να σε σταματήσω από την αμαρτία. Δεν νοιάζομαι για το μίσος, δεν τρομάζω από την πολεμική. Για ένα πράγμα μόνο νοιάζομαι, για την προκοπή εκείνων που με ακούνε.

Και οι φτωχοί και οι πλούσιοι παιδιά μου είναι. Όποιος θέλει, ας με πετροβολήσει. Όποιος θέλει, ας με μισεί. Όποιος θέλει, ας σχεδιάζει τη θανάτωσή μου. Οι επιβουλές εναντίον της ζωής μου είναι για μένα υποθήκες στεφανιών, οι πληγές είναι για μένα βραβεία. Δεν φοβάμαι την επιβουλή. **Ένα πράγμα μόνο φοβάμαι: την αμαρτία.** Ας μη βρεθεί κανείς να με ελέγξει για κάποιο αμάρτημα, κι ας με πολεμάει ο κόσμος όλος.

Προδότης, λοιπόν, είναι ο πλούτος, προδότης και δραπέτης και φονιάς. Εκεί που δεν το περιμένεις, σου φεύγει και σε εγκαταλείπει και σε καταστρέφει. **Θέλεις να τον κρατήσεις πραγματικά; Μην τον κρύψεις, αλλά μοίρασέ τον στους φτωχούς.** Θηρίο είναι ό πλούτος. **Αν κρατιέται, φεύγει. Αν σκορπίζεται, μένει.** Σκόρπισέ τον, για να μείνει. Μην τον κρύψεις, για να μη σου φύγει.

"Πού είναι ο πλούτος σας;", θα ρωτούσα εκείνους που τον είχαν και τον έχασαν. Και θα τους ρωτούσα, όχι για να τους χλευάσω -ποτέ τέτοιο πράγμα!- ούτε για να ξύσω πληγές, αλλά για να κάνω λιμάνι της σωτηρίας σας το δικό τους ναυάγιο. Για να αντιληφθείτε, ότι αυτός που σήμερα είναι πλούσιος, αύριο καταντάει φτωχός. Γι' αυτό πολλές φορές γέλασα, όταν διάβασα διαθήκες, που έγραφαν: «Ο τάδε να έχει την κυριότητα των αγρών ή του σπιτιού, τη χρήση όμως να την έχει άλλος». Μα όλοι τη χρήση έχουμε, κανείς δεν έχει την κυριότητα. Ακόμα κι αν μείνουμε πλούσιοι σ' ολόκληρη τη ζωή μας, όταν πεθάνουμε, θέλουμε δεν θέλουμε, θα παραχωρήσουμε τον πλούτο μας σε άλλους. Γυμνοί φεύγουμε για την άλλη ζωή, αφού για μερικά χρόνια ήμασταν μόνο χρήστες, όχι και κύριοι του πλούτου.

Ξέρετε ποιοί έχουν στην πραγματικότητα την κυριότητα του πλούτου; Όσοι περιφρονούν τη χρήση του και περιγελούν τις απολαύσεις. Όσοι σκορπάνε τα λεφτά τους και τα μοιράζουν στους φτωχούς, κάνουν καλή χρήση τους και φεύγουν απ' αυτόν τον κόσμο αληθινά πλούσιοι, πλούσιοι σε καλά έργα και αγάπη και χάρη Θεού.

Μα γιατί, τέλος πάντων, θεωρείς τον πλούτο αξιοζήλευτο; Γιατί καλοτυχίζεις όσους έχουν πολλά χρήματα; Ποιά είναι η διαφορά του πλούσιου από τον φτωχό; Ανθρωποι δεν είναι και οι δύο; **Θα σου αποδείξω, μάλιστα, ότι ο ένας έχει την ανάγκη του άλλου, έτσι ώστε ούτε ο πλούσιος μπορεί να ζήσει δίχως τον φτωχό ούτε ο φτωχός δίχως τον πλούσιο. Ο Θεός οικονόμησε σοφά αυτή την αλληλεξάρτηση, για να υπάρξει αμοιβαία αγάπη και συμπαράσταση, κοινωνική συνοχή και ευταξία. Πρέπει, μάλιστα, να τονίσω, ότι οι πλούσιοι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη των φτωχών παρά οι φτωχοί των πλουσίων.** Και για να το καταλάβεις, σου λέω ένα παράδειγμα: Ας υποθέσουμε ότι χτίζονται δύο πόλεις, και με νόμο ορίζεται ότι στη μία θα κατοικούν μόνο πλούσιοι, ενώ στην άλλη μόνο φτωχοί. Αν στην πόλη των πλουσίων δεν υπάρχει ούτε ένας φτωχός και στην πόλη των φτωχών ούτε ένας πλούσιος, ας δούμε ποια θα μπορέσει να ικανοποιήσει καλύτερα τις ανάγκες της.

Στη πόλη, λοιπόν, των πλουσίων δεν θα υπάρχει τεχνίτης, ούτε χτίστης ούτε μαραγκός ούτε τσαγκάρης ούτε φούρναρης ούτε γεωργός ούτε σιδεράς ούτε άλλος κανένας. Γιατί ποιός πλούσιος θα καταδεχόταν να ασκήσει κάποιο απ' αυτά τα επαγγέλματα, τη στιγμή που και όσοι τα ασκούν, όταν πλουτίσουν, τα εγκαταλείπουν; Έτσι, όμως, πώς θα μπορέσει να συντηρηθεί η πόλη; Δεν υπάρχει άλλη λύση, παρά να καταργηθεί ο νόμος, που θέσαμε στην αρχή, και να κληθούν τεχνίτες, για ν' αντιμετωπίσουν τις πρακτικές ανάγκες.

Ας δούμε τώρα και την πόλη των φτωχών. Αν, όπως ορίσαμε, δεν έχει κανένα πλούσιο κάτοικο αλλά και κανένα πλούτο, ούτε χρυσάφι ούτε ασήμι ούτε πολύτιμα πετράδια ούτε πορφυρά και χρυσούφαντα ενδύματα, ποιά γνώμη έχεις; Κάτω από τέτοιες συνθήκες, θα είναι δύσκολη η ζωή της πόλης; Καθόλου. Γιατί, αν χρειαστεί να χτίσουν σπίτια ή να κατεργαστούν το σίδηρο ή να υφάνουν ρούχα, δεν χρειάζονται χρυσάφι και ασήμι και μαργαριτάρια, αλλά τέχνη και χέρια. Και αν πρέπει

να σκάψουμε και να καλλιεργήσουμε τη γη, πλούσιοι ή φτωχοί μας χρειάζονται; Οποσδήποτε φτωχοί. Πού θα χρειαστούμε, λοιπόν, τους πλούσιους, εκτός κι αν αποφασίσουμε να κατεδαφίσουμε την πόλη;

Άχρηστοι είναι οι πλούσιοι, ναι, άχρηστοι, **εκτός κι αν είναι ελεήμονες και φιλόανθρωποι**. Μα, δυστυχώς, λίγοι πλούσιοι, πολύ λίγοι ξεχωρίζουν για τη φιλανθρωπία τους. Οι περισσότεροι είναι βουτηγμένοι στη φιλαυτία, την ασπλαχνία, την αμαρτία. Γι' αυτό μην τους ζηλεύεις. Εσύ να σκέφτεσαι τον Πέτρο και τον Παύλο, να σκέφτεσαι τον Ιωάννη και τον Ηλία, να σκέφτεσαι τον ίδιο το Χριστό, ο οποίος δεν είχε πού να γείρει το κεφάλι Του. Μιμήσου τη φτώχεια Εκείνου και των αγίων Του, που ήταν στερημένοι από τα υλικά αγαθά, είχαν όμως αμύθητα πνευματικά πλούτη. Να θυμάσαι πάντα και τη διακήρυξη του Κυρίου, που βεβαίωσε πως **είναι πολύ δύσκολο να σωθεί πλούσιος**: «Όσοι έχουν χρήματα, πολύ δύσκολα θα μπουν στη βασιλεία του Θεού. Πιο εύκολο είναι να περάσει καμήλα μέσ' από βελονότρυπα, παρά να μπει πλούσιος στη βασιλεία του Θεού» (Λουκ. 18:24-25). Δίπλα σ' αυτή τη θεϊκή διακήρυξη βάλε, αν θέλεις, όλο το χρυσάφι της γης, και θα δεις ότι δεν αντισταθμίζει τη ζημιά, που θα σου προξενήσει η κατοχή του. Ακόμα, δηλαδή, κι αν είχες δικές σου την ξηρά και τη θάλασσα, τις χώρες και τις πολιτείες της οικουμένης, αν δούλευε για σένα η ανθρωπότητα, αν έδιναν για χάρη σου οι πηγές χρυσάφι αντί για νερό, και τότε θα έλεγα πως δεν αξίζεις ούτε τρεις δεκάρες, αφού θα έχανε τη βασιλεία των ουρανών.

Πες μου, αν ο βασιλιάς σε καλούσε στα ανάκτορα και σ' έβαζε να καθήσεις δίπλα στο θρόνο του και σου μιλούσε τιμητικά μπροστά σε όλους τους αυλικούς και σε κρατούσε στο τραπέζι του, για να γευθείς τα βασιλικά φαγητά, δεν θα θεωρούσες τον εαυτό σου ως τον πιο ευτυχημένο άνθρωπο; **Τώρα, λοιπόν, που πρόκειται ν' ανέβεις στον ουρανό και να σταθείς κοντά στο Βασιλιά του σύμπαντος και να λάμπεις όπως οι άγγελοι και να συμμετέχεις στην απρόσιτη θεία δόξα, διστάζεις να περιφρονήσεις τα χρήματα, ενώ θα έπρεπε να πετάς από χαρά, ακόμα κι αν χρειαζόταν να θυσιάσεις τη ζωή σου για το σκοπό αυτό;** Για ν' αναρριχηθείς σε κάποιο πρόσκαιρο δημόσιο αξίωμα, που θα σου δώσει την ευκαιρία να κλέψεις, χρησιμοποιείς κάθε μέσο, θεμιτό και αθέμιτο. Και τώρα, που μπροστά σου βρίσκεται η αιώνια βασιλεία των ουρανών, που τίποτα δεν πρόκειται να την καταργήσει, αδιαφορείς και κάθεσαι μ' ανοιχτό το στόμα μπροστά στα χρήματα;

Αλίμονο, πόση είναι η αναισθησία μας! Τέτοια αγαθά προσδοκάμε, και στα πράγματα της γης είμαστε κολλημένοι! Δεν αντιλαμβανόμαστε την πανουργία του διαβόλου, που **μας δίνει τα μικρά και μας παίρνει τα μεγάλα**. Μας προσφέρει λάσπη και μας αρπάζει τον ουρανό. Μας παρασύρει στη σκιά και μας απομακρύνει από το φως. Μας τραβάει στην απάτη και μας στερεί την αλήθεια. Μας ξεγελάει με όνειρα -γιατί όνειρο είναι ο πλούτος του κόσμου τούτου- και μας καταντάει, όταν έρχεται η ώρα του θανάτου μας, φτωχότερους κι από τους πιο φτωχούς. **Γιατί τότε δεν παίρνει μαζί του ο άνθρωπος τίποτ' άλλο πέρα από την αρετή του και τα καλά του έργα.**

Ας μη νομίζουμε, λοιπόν, ότι ο πλούτος είναι μεγάλο αγαθό. **Μεγάλο αγαθό δεν είναι το ν' αποκτήσει κανείς χρήματα, αλλά φόβο Θεού. Ένας δίκαιος άνθρωπος, που για την αρετή του έχει πολλή παρρησία ενώπιον του Θεού, ακόμα κι αν είναι ο φτωχότερος απ' όλους, μπορεί ν' αντιμετωπίσει κάθε συμφορά.** Στις περιπτώσεις που τα χρήματα είναι άχρηστα, ένας άγιος κατορθώνει τα ακατόρθωτα, φτάνει μόνο να υψώσει τα χέρια του στον ουρανό και να ζητήσει την επέμβαση του Θεού. Σας θυμίζω ένα χαρακτηριστικό σχετικό περιστατικό από τις Πράξεις των Αποστόλων:

Οι απόστολοι Πέτρος και Ιωάννης ανέβαιναν μια μέρα μαζί στο ναό. Ήταν τρεις το απόγευμα, ώρα προσευχής. Μπροστά στην πύλη του ναού, που λεγόταν ωραία, έφερναν έναν άνθρωπο εκ γενετής χωλό και τον έβαζαν εκεί κάθε μέρα για να ζητάει ελεημοσύνη. Μόλις, λοιπόν, είδε τον Πέτρο και τον Ιωάννη έτοιμους να μπουν στο ναό, τους ζήτησε ελεημοσύνη. Ο Πέτρος του είπε: «Κοίταξέ μας». Ο χωλός τους κοίταξε με προσοχή, περιμένοντας κάτι να πάρει απ' αυτούς. Μα ο Πέτρος είπε: «**Χρήματα ασημένια και χρυσά δεν έχω. Ό,τι όμως έχω, αυτό σου δίνω.** Στο όνομα του

Ιησού Χριστού του Ναζωραίου, σήκω και περπάτα!». Και πιάνοντάς τον από το δεξί χέρι, τον σήκωσε. Εκείνος τότε, μ' ένα πήδημα, στάθηκε όρθιος και άρχισε να περπατάει. Ύστερα μπήκε μαζί με τους αποστόλους στο ναό, δοξάζοντας το Θεό (Πράξ. 3:1-8). «Χρήματα ασημένια και χρυσά δεν έχω», είπε ο Πέτρος. Ποιά λόγια είναι σεμνότερα απ' αυτά; Τί μακαριότητα και τί πλούτο κρύβουν μέσα τους! Άλλοι καμαρώνουν για τα αντίθετα, λέγοντας με καυχησιά: "Έχω τόσα και τόσα χρυσά τάλαντα, τόσα στρέμματα γης, τόσα σπίτια, τόσα ζώα". Ο Πέτρος, μην έχοντας απολύτως τίποτα, όχι μόνο δεν πνίγεται από τη φτώχεια του, αλλά και στολίζεται μ' αυτήν. Έτσι, λοιπόν, **μπορείς, χωρίς να έχεις τίποτα, να τα έχεις όλα δικά σου' και έχοντας τα πάντα, να μην έχεις τίποτα.** Γιατί όποιος θεωρεί την περιουσία του κοινή, όχι μόνο δική του, και τη μοιράζεται με τους άλλους, έχει και την ξένη περιουσία δική του, γιατί απ' όλους θα πάρει ό,τι χρειάζεται. Ενώ εκείνος που θεωρεί τον εαυτό του κύριο των πραγμάτων του και δεν δίνει σε κανένα τίποτα, όχι μόνο δεν θα πάρει το παραμικρό από τους άλλους, μα ούτε και τα δικά του δεν κατέχει, αφού ανήκουν τελικά όχι τόσο σ' αυτόν, όσο στους κλέφτες και τους δανειστές και τους κληρονόμους.

Εόδεψε, λοιπόν, τα χρήματά σου, για να έχεις τα πάντα δικά σου. **Όπως εκείνος που ελέγχεται από τη συνείδησή του για τη διάπραξη παρανομιών, είναι ταλαίπωρος, έτσι κι εκείνος που έχει καθαρή τη συνείδησή του, ακόμα κι αν φοράει κουρέλια ή παλεύει με την πείνα, είναι πιο εύθυμος απ' αυτούς που ξεφαντώνουν.**

Τα χρήματα τα έχεις για ν' ανακουφίζεις από τη φτώχεια, όχι για να διαπραγματεύεσαι με τη φτώχεια. Εσύ, όμως, δανείζοντας χρήματα με τόκο στον φτωχό συνάνθρωπό σου, του ετοιμάζεις μεγαλύτερη συμφορά. Κάνε αυτή τη συναλλαγή, δεν σε εμποδίζω, αλλά για τη βασιλεία των ουρανών. Ως αντάλλαγμα της βοήθειας, που προσφέρεις, μην πάρεις τόκο, αλλά την αιώνια ζωή. Γιατί γίνεσαι μικρολόγος και χάνεις κάτι τόσο μεγάλο για λίγα χρήματα, που χάνονται; Γιατί αφήνεις το Θεό και επιδιώκεις το κέρδος; Γιατί παραβλέπεις τον πλούσιο Κύριο και κυνηγάς τον φτωχό άνθρωπο; Ο Κύριος θα σου ανταποδώσει κάθε ευεργεσία που κάνεις, ενώ ο άνθρωπος στενοχωριέται, όταν επιστρέφει ό,τι του δάνεισες. Αυτός δύσκολα σου δίνει και το ένα εκατοστό από τα δανεικά, ενώ Εκείνος εκατονταπλάσια σου ανταποδίδει και την αθανασία σου χαρίζει. Αυτός σου δίνει τα δανεικά με βαρυγώμια και βρισιές, ενώ Εκείνος σου ανταποδίδει τις αγαθοεργίες με επαίνους και εγκώμια. Αυτός νιώθει για σένα μίσος, ενώ Εκείνος σου ετοιμάζει με αγάπη στεφάνια δόξας. Αυτός απρόθυμα σου δίνει σ' αυτή τη ζωή ό,τι σου χρωστάει, ενώ Εκείνος πρόθυμα σου δίνει και σ' αυτή τη ζωή και στην άλλη όσα δεν σου χρωστάει.

Τί πιο ανόητο, λοιπόν, από το να μη γνωρίζεις πως θ' αποκτήσεις το μεγαλύτερο κέρδος; Γιατί τα χρήματα πρέπει να τ' αποκτάει κανείς σαν πραγματικός κύριος και όχι σαν δούλος τους. **Κανείς δεν είναι πιο άμυαλος από το δούλο των χρημάτων.** Νομίζει ότι τα εξουσιάζει, ενώ εκείνα τον εξουσιάζουν. Ενώ στην πραγματικότητα έχει σκλαβώσει τον εαυτό του, ικανοποιείται σαν να είναι αφέντης. Ενώ βλέπει έναν λυσσασμένο σκύλο να ορμάει εναντίον της ψυχής του, αντί να τον δέσει και να τον λιώσει από την πείνα, του δίνει όλο και περισσότερη τροφή, για να γίνει πιο φοβερός και να του επιτεθεί με μεγαλύτερη ορμή.

Μη νομίζεις ότι, με το ν' αποκτήσεις πολλά, αποκτάς και αληθινή ηδονή. **Ηδονή και ευχαρίστηση και ηρεμία έχεις με το να μη θέλεις να πλουτίζεις. Αν κυνηγάς τον πλούτο, ποτέ δεν θα πάψεις να βασανίζεσαι. Γιατί η επιθυμία του πλούτου είναι έρωτας ανικανοποίητος. Όσο μακρύτερο δρόμο διανύσεις, τόσο περισσότερο απομακρύνεσαι από τον τελικό σκοπό σου. Όσο περισσότερα χρήματα επιθυμείς, τόσο μεγαλύτερη γίνεται η αγωνία σου.**

Ο φτωχός δεν λαχταράει τόσο τα αναγκαία, όσο ο πλούσιος τα περιττά. Ο φτωχός δεν έχει τόση ικανότητα στην τίμια δουλειά, όση ο πλούσιος στην απάτη και το παράνομο κέρδος. Αφού, λοιπόν, και θέλει και μπορεί να κάνει ό,τι θέλει, είναι φανερό ότι **θα ζητάει όλο και περισσότερα.**

Ο Θεός σ' έκανε πλούσιο για να βοηθάς όσους έχουν ανάγκη, για να βρεις τη συγχώρηση των αμαρτημάτων σου με τη φιλανθρωπία. Δεν σου έδωσε χρήματα για να τα φυλάς και να καταστραφείς, αλλά για να τα μοιράζεις και να σωθείς. Γι' αυτό το λόγο έκανε και τον πλούτο αβέβαιο, πρόσκαιρο, ασταθή, για να ελαττώσει τη μανία σου για χρήματα. Αν, λοιπόν, τώρα, που η διατήρηση του πλούτου είναι αβέβαιη, αλλά και γεμάτη κινδύνους, επιβουλές και φόβους, τόσο λυσσασμένα τον λαχταράς, πόσα και πόσα εγκλήματα δεν θα έκανες αδιάσταχα, αν είχες τη βεβαιότητα ότι θα τον διατηρούσες!

Πες μου, ποιός ήταν φτωχότερος από τον προφήτη Ηλία; Και όμως, μέσα σε τέτοια φτώχεια, ήταν ανώτερος και μακαριότερος απ' όλους τους πλουσίους. Γιατί η πλούσια καρδιά του θεωρούσε πως όλου του κόσμου τα χρήματα δεν αξίζουν τίποτα, αν συγκριθούν με τη ζωή κοντά στο Θεό. Αν θεωρούσε σπουδαία τα πράγματα του κόσμου τούτου, δεν θα είχε μόνο μια μηλωτή. Τόσο περιφρονούσε, όμως, καθετί υλικό, σαν μάταιο, ώστε και το χρυσάφι το έβλεπε σαν λάσπη. Και να, ο πλούσιος βασιλιάς Αχαάβ άκουγε με ανοιχτό το στόμα τα θεία λόγια του φτωχού προφήτη. Τόσο ανώτερη, τόσο λαμπρότερη, τόσο πολυτιμότερη από τη βασιλική πορφύρα ήταν η μηλωτή και από τα ανάκτορα η σπηλιά, όπου έμενε ο δίκαιος Ηλίας. Γι' αυτόν το λόγο, όταν ανέβαινε με το πύρινο άρμα στον ουρανό, τίποτ' άλλο δεν άφησε στο μαθητή του Ελισαίο παρά μόνο αυτή τη μηλωτή. "Μ' αυτήν", του είπε, "πάλεψα ενάντια στο διάβολο. Πάρε την κι εσύ, λοιπόν, και κάνε το ίδιο. Γιατί η **ακτημοσύνη είναι όπλο ισχυρό, ακαταγώνιστο**". Και ο Ελισαίος δέχτηκε τη μηλωτή σαν την πιο μεγάλη κληρονομιά. Πράγματι, άξιζε περισσότερο απ' όλο το χρυσάφι της γης. Μ' εκείνη τη μηλωτή έγινε διπλός Ηλίας, προφήτης και θαυματουργός.

Γνωρίζω πως καλοτυχίζετε τον δίκαιο Ελισαίο. Ο καθένας σας θα ήθελε να είναι στη θέση του. Τί θα κάνετε, όμως, όταν σας αποδείξω πως όλοι πήραμε κάτι άλλο, ασύγκριτα πολυτιμότερο απ' αυτό που πήρε εκείνος; Ο Ηλίας, δηλαδή, ανεβαίνοντας στον ουρανό, άφησε στο μαθητή του τη μηλωτή του. Και ο Υιός του Θεού, ανεβαίνοντας στον ουρανό, άφησε σ' εμάς τη Σάρκα Του.

Όταν, λοιπόν, χάνουμε περιουσίες και χρήματα, να μην ταραζόμαστε, αλλά να λέμε: "Ας είναι δοξασμένος ο Θεός, και θα βρούμε πλούτο πολύ μεγαλύτερο". Όσο θα ωφεληθούμε μ' αυτόν μόνο το λόγο, δεν θα ωφεληθούμε ούτε αν ξοδεύουμε ό,τι έχουμε σε αγαθοεργίες, ούτε αν γυρίζουμε παντού αναζητώντας φτωχούς, για να τους βοηθήσουμε, ούτε αν σκορπάμε τα λεφτά μας για να προσφέρουμε φαγητό στους πεινασμένους. Γι' αυτόν το λόγο δεν θαυμάζω τόσο τον Ιώβ, επειδή είχε το σπίτι του ανοιχτό σ' εκείνους που χρειαζόνταν βοήθεια, όσο γιατί **με ευχαριστία και δοξολογία του Θεού σήκωσε την απώλεια των αγαθών του. Όποιος μπορεί, όταν δοκιμάσει συμφορά, να πει ειλικρινά και αγόγγυστα ό,τι είπε ο Ιώβ, «Ο Κύριος μου έδωσε όσα είχα, ο Κύριος μου τα πήρε» (Ιώβ 1:21), μόνο για το λόγο τούτο θα ανακηρυχθεί δίκαιος μαζί με τον Ιώβ και θα σταθεί ένδοξος κοντά στον Αβραάμ.** Όταν ο διάβολος αρπάζει τον πλούτο σου μ' οποιονδήποτε τρόπο κι εσύ δοξολογείς τον Κύριο, πληγώνεις διπλά τον εχθρό, αφενός γιατί **δεν λυπήθηκες για όσα έχασες, και αφετέρου γιατί δέχεσαι ακόμα και τη δυστυχία ευχαριστώντας το Θεό.** Ο διάβολος, αν δει ότι στενοχωριέσαι για την απώλεια των χρημάτων και τα βάζεις με το Θεό, ποτέ δεν θα πάψει να σου προξενεί παρόμοιους πειρασμούς. Αν, όμως, σε δει να αντιμετωπίζεις και τη μεγαλύτερη ακόμα καταστροφή με ιώβεια υπομονή και μακροθυμία, θα σταματήσει να σε πολεμάει, για να μη σου εξασφαλίσει, χωρίς να το θέλει, λαμπρότερα στεφάνια. Και ο μεν Ιώβ, χάρη στη θεάρεστη στάση του, πήρε πίσω διπλά εκείνα που είχε χάσει. Εσύ, όμως, όχι μόνο διπλά και τριπλά, μα εκατονταπλάσια θα τα πάρεις όλα, **αν υπομείνεις με πνευματική γενναιότητα τις συμφορές, και, το σπουδαιότερο, θα κληρονομήσεις την αιώνια ζωή, την οποία εύχομαι ν' απολαύσουμε όλοι μας, με τη χάρη του Κυρίου.**

Ο Εκκλησιασμός-Άγ. Ιωάννης Χρυσόστομος

Η πίστη στο Θεό και η συμμετοχή στη θεία λατρεία, προπαντός στην ευχαριστιακή σύναξη, αποτελούν για κάθε ζωντανό μέλος της Εκκλησίας δυο πραγματικότητες αεχώριστες. Ο αληθινός

χριστιανός δεν μπορεί να ζήσει χωρίς τη θεία Λειτουργία. Τα υπερώα του Μυστικού Δείπνου και της Πεντηκοστής, που συνέχειά τους είναι οι ιεροί ναοί, αποτελούν κατεξοχήν τους τόπους της παρουσίας του Θεού και την διανομή των θείων χαρισμάτων. Η «ομοθυμαδόν επί το αυτό» προσκαρτέρηση των πιστών εκφράζει την ενότητα του εκκλησιαστικού σώματος, που εδώ και τώρα προγεύεται τα αγαθά της βασιλείας του Θεού. Αυτή την αλήθεια απηγούν και οι άγιοι Πατέρες της Πενθέκτης Συνόδου (691), όταν παραγγέλλουν ν' αποκόπτεται από το σώμα της Εκκλησίας εκείνος που, χωρίς σοβαρό λόγο, δεν εκκλησιάζεται για τρεις συνεχείς Κυριακές.

Ο τακτικός εκκλησιασμός δεν αποτελεί για τον πιστό μιαν απλή συνήθεια, ένα τυπικό θρησκευτικό καθήκον, μια κοινωνική υποχρέωση ή έστω μια ψυχολογική διέξοδο από τον ασφυκτικό κλοιό της καθημερινότητας. Αντίθετα, με την προσέλευσή του στο ναό εκφράζει μιαν υπαρξιακή του ανάγκη. Την ανάγκη να ζήσει αληθινά, αυθεντικά. Να συναντήσει την Πηγή της ζωής του, το Δημιουργό του, και να ενωθεί μαζί Του. Να εκφράσει την αγάπη και την ευλάβειά του στην Παναγία μας και στους Αγίους, του φίλους του Θεού. Να νιώσει δίπλα του τους πνευματικούς του αδελφούς.

Το σώμα και το αίμα του Χριστού, που μεταλαβαίνει στη θεία Λειτουργία, του χαρίζουν αυτή την πληρότητα, τον κάνουν να αισθάνεται «συμπολίτης των αγίων και οικείος του Θεού». Έτσι, αναχωρεί από το ναό με τη δύναμη ν' αντιμετωπίσει σύμφωνα με το θείο θέλημα και με την προοπτική της αιώνιας ζωής τη φθαρτότητα του καθημερινού του βίου.

Στις μέρες μας, που το ψεύτικο και απατηλό περισσεύει και που οι ανθρώπινες ελπίδες από παντού διαψεύδονται, το ενδιαφέρον για την ορθόδοξη λατρεία συνεχώς αυξάνεται, καθώς πολλοί ανακαλύπτουν σ' αυτήν το νόημα της ζωής. Ωστόσο, είναι αλήθεια, οι περισσότεροι αδελφοί μας απουσιάζουν από τις εκκλησίες μας...

Το τεύχος τούτο αποτελεί μια σύνθεση εκλεκτών αποσπασμάτων, σε ελεύθερη απόδοση, από διάφορες ομιλίες του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου (354-407), του μεγάλου ιεράρχου, που συνέδεσε το όνομά του και τη ζωή του με τη θεία Λειτουργία. Διαβάζοντας κανείς τους λόγους του, χαίρεται τη ζωντάνια τους, θαυμάζει την επικαιρότητά τους και διαπιστώνει πως ο άνθρωπος στο βάθος του παραμένει απaráλλακτος όλες τις εποχές.

Ας ευχηθούμε, το σπίτι του Θεού, ο ιερός ναός, να γίνει και δικό μας σπίτι, η θεία Λειτουργία να καταστεί το κέντρο της υπάρξεώς μας και η τράπεζα της Ευχαριστίας ν' αποβεί για τον καθένα μας «ψυχοτρόφος και ζωοποιός»

"Φωνή των Πατέρων" ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ, Ωρωπός Αττικής 2005

Λιμάνια πνευματικά οι ναοί

Με λιμάνια μέσα στο πέλαγος μοιάζουν οι ναοί, που ο Θεός εγκατέστησε στις πόλεις, πνευματικά λιμάνια, όπου βρίσκουμε απερίγραπτη ψυχική ηρεμία όσοι σ' αυτά καταφεύγουμε, ζαλισμένοι από την κοσμική τύρβη. Κι όπως ακριβώς ένα απάνεμο κι ακύμαντο λιμάνι προσφέρει ασφάλεια στα αραγμένα πλοία, έτσι και ο ναός σώζει από την τρικυμία των βιοτικών μεριμνών όσους σ' αυτόν προστρέχουν και αξιώνει τους πιστούς να στέκονται με σιγουριά και ν' ακούνε το λόγο του Θεού με γαλήνη πολλή.

Ο ναός είναι θεμέλιο της αρετής και σχολείο της πνευματικής ζωής. Πάτησε στα πρόθυρά του μόνο, οποιαδήποτε ώρα, κι αμέσως θα ξεχάσεις τις καθημερινές φροντίδες. Πέρασε μέσα, και μια αύρα πνευματική θα περικυκλώσει την ψυχή σου. Αυτή η ησυχία προξενεί δέος και διδάσκει τη

χριστιανική ζωή, ανορθώνει το φρόνημα και δεν σε αφήνει να θυμάσαι τα παρόντα, σε μεταφέρει από τη γη στον ουρανό. Κι αν τόσο μεγάλο είναι το κέρδος όταν δεν γίνεται λατρευτική σύναξη, σκέψου, όταν τελείται η Λειτουργία και οι προφήτες διδάσκουν, οι απόστολοι κηρύσσουν το Ευαγγέλιο, ο Χριστός βρίσκεται ανάμεσα στους πιστούς, ο Θεός Πατέρας δέχεται την τελούμενη θυσία, το Άγιο Πνεύμα χορηγεί τη δική Του αγαλλίαση, τότε λοιπόν, με πόση ωφέλεια πλημμυρισμένοι δεν φεύγουν από το ναό οι εκκλησιαζόμενοι;

Στην εκκλησία συντηρείται η χαρά όσων χαίρονται, στην εκκλησία βρίσκεται η ευθυμία των πικραμένων, η ευφροσύνη των λυπημένων, η αναψυχή των βασανισμένων, η ανάπαυση των κουρασμένων. Γιατί ο Χριστός λέει: «Ελάτε σ' εμένα όλοι όσοι είστε κουρασμένοι και φορτωμένοι με προβλήματα, κι εγώ θα σας αναπαύσω» (Ματθ. 11:28). Τι πιο ποθητό απ' αυτή τη φωνή; Τι πιο γλυκό από τούτη την πρόσκληση; Σε συμπόσιο σε καλεί ο Κύριος, όταν σε προσκαλεί στην εκκλησία, σε ανάπαυση από τους κόπους σε παρακινεί, σε ανακούφιση από τις οδύνες σε μεταφέρει. Γιατί σε ξαλαφρώνει από το βάρος των αμαρτημάτων. Με την πνευματική απόλαυση θεραπεύει τη στενοχώρια και με τη χαρά τη λύπη.

Γιατί δεν εκκλησιάζεσαι;

Παρ' όλα αυτά, λίγοι είναι εκείνοι που έρχονται στην εκκλησία. Τι θλιβερό! Στους χορούς και στις διασκεδάσεις τρέχουμε πρόθυμα. Τις ανοησίες των τραγουδιστών τις ακούμε με ευχαρίστηση. Τις αισχρολογίες των ηθοποιών τις απολαμβάνουμε για ώρες, δίχως να βαριόμαστε. Και μόνο όταν μιλάει ο Θεός, χασμουριόμαστε, ξυνόμαστε και ζαλιζόμαστε. Μα και στα ιπποδρόμια, μολονότι δεν υπάρχει στέγη για να προστατεύει τους θεατές από τη βροχή, τρέχουν οι περισσότεροι σαν μανιακοί, ακόμα κι όταν βρέχει ραγδαία, ακόμα κι όταν ο άνεμος σηκώνει τα πάντα. Δεν λογαριάζουν ούτε την κακοκαιρία ούτε το κρύο ούτε την απόσταση. Τίποτα δεν τους κρατάει στα σπίτια τους. Όταν, όμως, πρόκειται να πάνε στην εκκλησία, τότε και το ψιλόβροχο τους γίνεται εμπόδιο. Κι αν τους ρωτήσεις, ποιος είναι ο Αμώς ή ο Οβδιού, πόσοι είναι οι προφήτες ή οι απόστολοι, δεν μπορούν ν' ανοίξουν το στόμα τους. Για τ' άλογα, όμως, τους τραγουδιστές και τους ηθοποιούς μπορούν σε πληροφορήσουν με κάθε λεπτομέρεια. Είναι κατάσταση αυτή;

Γιορτάζουμε μνήμες αγίων, και σχεδόν κανένας δεν παρουσιάζεται στο ναό. Φαίνεται πως η απόσταση παρασύρει τους χριστιανούς στην αμέλεια, ή μάλλον όχι η απόσταση, αλλά η αμέλεια μόνο τους εμποδίζει. Γιατί, όπως τίποτα δεν μπορεί να εμποδίσει αυτόν που έχει αγαθή προαίρεση και ζήλο να κάνει κάτι, έτσι και τον αμελή, τον ράθυμο και αναβλητικό όλα μπορούν να τον εμποδίσουν.

Οι μάρτυρες έχυσαν το αίμα τους για την Αλήθεια, κι εσύ λογαριάζεις μια τόσο μικρή απόσταση; Εκείνοι θυσίασαν τη ζωή τους για το Χριστό, κι εσύ δεν θέλεις ούτε λίγο να κοπιώσεις; Ο Κύριος πέθανε για χάρη σου, κι εσύ Τον περιφρονείς; Γιορτάζουμε μνήμες αγίων, κι εσύ βαριέσαι να έρθεις στο ναό, προτιμώντας να κάθεται στο σπίτι σου; Και όμως, πρέπει να έρθεις, για να δεις το διάβολο να νικιέται, τον άγιο να νικάει, το Θεό να δοξάζεται και την Εκκλησία να θριαμβεύει.

“Μα είμαι αμαρτωλός”, λες, “και δεν τολμώ ν' αντικρύσω τον άγιο”. Ακριβώς επειδή είσαι αμαρτωλός, έλα εδώ, για να γίνεις δίκαιος. Ή μήπως δεν γνωρίζεις, ότι και αυτοί που στέκονται μπροστά στο ιερό θυσιαστήριο, έχουν διαπράξει αμαρτίες; Γι' αυτό οικονόμησε ο Θεός να υποφέρουν και οι ιερείς από κάποια πάθη, ώστε να κατανοούν την ανθρώπινη αδυναμία και να συγχωρούν τους άλλους.

“Αφού, όμως, δεν τήρησα όσα άκουσα στην εκκλησία”, θα μου πει κάποιος, “πως μπορώ να έρθω πάλι;”. Έλα να ξανακούσεις τον θείο λόγο. Και προσπάθησε τώρα να τον εφαρμόσεις. Αν βάλεις φάρμακο πάνω στο τραύμα σου και δεν το επουλώσει την ίδια μέρα, δεν θα ξαναβάλεις και

την επόμενη; Αν ο ξυλοκόπος, που θέλει να κόψει μια βελανιδιά, δεν κατορθώσει να τη ρίξει με την πρώτη τσεκουριά, δεν τη χτυπάει και δεύτερη και πέμπτη και δέκατη φορά; Κάνε κι εσύ το ίδιο.

Αλλά, θα μου πεις, σ' εμποδίζουν να εκκλησιαστείς η φτώχεια και η ανάγκη να εργαστείς. Όμως δεν είναι εύλογη και τούτη η πρόφαση. Εφτά μέρες έχει η εβδομάδα. Αυτές τις εφτά μέρες τις μοιράστηκε ο Θεός μαζί μας. Και σ' εμάς έδωσε έξι, ενώ για τον εαυτό Του άφησε μία. Αυτή τη μοναδική μέρα, λοιπόν, δεν δέχεσαι να σταματήσεις τις εργασίες;

Και γιατί λέω για ολόκληρη μέρα; Εκείνο που έκανε στην περίπτωση της ελεημοσύνης η χήρα του Ευαγγελίου, το ίδιο κάνε κι εσύ στη διάρκεια αυτής της μιας μέρας. Έδωσε εκείνη δυο λεπτά και πήρε πολλή χάρη από το Θεό. Δάνεισε κι εσύ δυο ώρες στο Θεό, πηγαίνοντας στην εκκλησία, και θα φέρεις στο σπίτι σου κέρδη αμέτρητων ημερών. Αν όμως δεν δέχεσαι να κάνεις κάτι τέτοιο, σκέψου μήπως μ' αυτή σου τη στάση χάσεις κόπους πολλών ετών. Γιατί ο Θεός, όταν περιφρονείται, γνωρίζει να σκορπίζει τα χρήματα που συγκεντρώνεις με την εργασία της Κυριακής.

Μα κι αν ακόμα έβρισκες ολόκληρο θησαυροφυλάκιο γεμάτο από χρυσάφι και εξ αιτίας του απουσίαζες από το ναό, θα ήταν πολύ μεγαλύτερη η ζημιά σου, και τόσο μεγαλύτερη, όσο ανώτερα είναι τα πνευματικά από τα υλικά. Γιατί τα υλικά πράγματα, κι αν ακόμα είναι πολλά και τρέχουν άφθονα από παντού, δεν τα παίρνουμε στην άλλη ζωή, δεν μεταφέρονται μαζί μας στον ουρανό, δεν παρουσιάζονται στο φοβερό εκείνο βήμα του Κυρίου. Αλλά πολλές φορές, και πριν ακόμα πεθάνουμε, μας εγκαταλείπουν. Αντίθετα, ο πνευματικός θησαυρός που αποκτούμε στην εκκλησία, είναι κτήμα αναφαίρετο και μας ακολουθεί παντού.

“Ναι, αλλά μπορώ”, λέει κάποιος άλλος, “να προσευχηθώ και στο σπίτι μου”. Απατάς τον εαυτό σου, άνθρωπε. Βεβαίως, είναι δυνατόν να προσευχηθείς και στο σπίτι σου, είναι αδύνατον όμως να προσευχηθείς έτσι, όπως προσεύχεσαι στην εκκλησία, όπου υπάρχει το πλήθος των πατέρων και όπου ομόφωνη κραυγή ικεσίας αναπέμπεται στο Θεό. Δεν σε ακούει τόσο πολύ ο Κύριος όταν Τον παρακαλείς μόνος σου, όσο όταν Τον παρακαλείς ενωμένος με τους αδελφούς σου. Γιατί στην εκκλησία υπάρχουν περισσότερες πνευματικές προϋποθέσεις απ' όσες στο σπίτι. Υπάρχουν η ομόνοια, η συμφωνία των πιστών, ο σύνδεσμος της αγάπης, οι ευχές των ιερέων. Γι' αυτό, άλλωστε, οι ιερείς προΐστανται των ακολουθιών, για να ενισχύονται με τις δυνατότερες ευχές τους οι ασθενέστερες ευχές του λαού, κι έτσι όλες μαζί ν' ανεβαίνουν στον ουρανό.

Όταν προσευχόμαστε ο καθένας χωριστά, είμαστε ανίσχυροι, όταν όμως συγκεντρωνόμαστε όλοι μαζί, τότε γινόμαστε πιο δυνατοί και ελκύουμε σε μεγαλύτερο βαθμό την ευπλαχνία του Θεού. Κάποτε ο απόστολος Πέτρος βρισκόταν αλυσοδεμένος στη φυλακή. Έγινε όμως θερμή προσευχή από τους συναγμένους πιστούς, κι αμέσως ελευθερώθηκε. Τι θα μπορούσε, επομένως, να είναι πιο δυνατό από την κοινή προσευχή, που ωφέλησε κι αυτούς ακόμα τους στύλους της Εκκλησίας;

Η προσέλευσή μας στο ναό

Σας παρακαλώ, λοιπόν, και σας ικετεύω, ας προτιμάτε από οποιαδήποτε άλλη ασχολία και φροντίδα τον εκκλησιασμό. Ας τρέχουμε πρόθυμα, όπου κι αν βρισκόμαστε, στην εκκλησία.

Προσέξτε, όμως, κανείς να μην μπει στον ιερό αυτό χώρο, έχοντας βιοτικές φροντίδες ή περισπασμούς ή φόβους. Αλλά αφού τ' αφήσουμε όλα τούτα έξω, στις πύλες του ναού, τότε ας περάσουμε μέσα. Γιατί ερχόμαστε στα ανάκτορα των ουρανών, πατάμε σε τόπους που αστράφτουν.

Ας διώξουμε από την ψυχή μας πρώτα-πρώτα τη μνησικακία, για να μην κατακριθούμε, όταν παρουσιαστούμε μπροστά στο Θεό και προσευχηθούμε λέγοντας: «Πάτερ ημών..., άφες ημίν

τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών». Διαφορετικά, πώς θέλεις να φανεί ο Δεσπότης Χριστός γλυκός και πράος απέναντί σου, αφού εσύ γίνεσαι στον συνάνθρωπό σου σκληρός και δεν τον συγχωρείς; Πώς θα μπορέσεις να υψώσεις τα χέρια σου στον ουρανό; Πώς θα κινήσεις τη γλώσσα σου σε λόγια προσευχής; Πώς θα ζητήσεις συγγνώμη; Ακόμα κι αν θέλει ο Θεός να συγχωρήσει τις αμαρτίες σου, δεν Τον αφήνεις εσύ, επειδή δεν συγχωρείς τον πλησίον σου.

Η αμφίεσή μας

Μα και η ενδυμασία μας στο ναό να είναι καλή από κάθε πλευρά. Να είναι κόσμια και όχι εξεζητημένη. Γιατί το κόσμιο είναι σεμνό, ενώ το εξεζητημένο είναι άσεμνο.

Αυτό ακριβώς μας παραγγέλλει και ο απόστολος Παύλος, όταν λέει: «Θέλω να προσεύχονται οι άνδρες σε κάθε τόπο, σηκώνοντας προς τον ουρανό χέρια όσια, χωρίς οργή και δισταγμό ολιγοπιστίας. Επίσης και οι γυναίκες να προσεύχονται με αμφίεση σεμνή, στολίζοντας τον εαυτό τους με σεμνότητα και σωφροσύνη, όχι με περίτεχνες κομμώσεις και χρυσά κοσμήματα ή μαργαριτάρια ή ενδύματα πολυτελή, αλλά με ό,τι ταιριάζει στις γυναίκες που λένε ότι σέβονται το Θεό, δηλαδή με καλά έργα» (Α' Τιμ. 2:8-10). Αν, λοιπόν, απαγορεύει στις γυναίκες εκείνα που είναι απόδειξη πλούτου, πολύ περισσότερο απαγορεύει όσα κινούν την περιέργεια, όπως τα φτιασίδια, το βάψιμο των ματιών, το κουνιστό βάδισμα, τα παράξενα ρούχα και τα παρόμοια.

Τι λες, γυναίκα; Έρχεσαι στο ναό να προσευχηθείς, και στολίζεσαι με χρυσαφικά και χτενίζεσαι επιτηδευμένα; Μήπως ήρθες για να χορέψεις; Μήπως για να λάβεις μέρος σε γαμήλια γιορτή; Εκεί έχουν θέση τα χρυσαφικά και οι πολυτέλειες, εδώ δεν χρειάζεται τίποτα απ' αυτά. Ήρθες να παρακαλέσεις το Θεό για τις αμαρτίες σου. Τι στολίζεις, λοιπόν, τον εαυτό σου; Αυτή η εμφάνιση δεν είναι γυναίκας που ικετεύει. Πώς μπορείς να στενάξεις, πώς μπορείς να δακρύσεις, πώς μπορείς να προσευχηθείς με θέρμη, έχοντας τέτοια αμφίεση; Θέλεις να φαίνεσαι ευπρεπής; Φόρεσε το Χριστό και όχι το χρυσό. Ντύσου την ελεημοσύνη, τη φιλανθρωπία, τη σωφροσύνη, την ταπεινοφροσύνη. Αυτά αξίζουν περισσότερο απ' όλο το χρυσάφι. Αυτά και την ωραία την κάνουν ωραιότερη και την άσχημη την ομορφαίνουν. Να ξέρεις, γυναίκα, πως, όταν στολιστείς πολύ, γίνεσαι πιο αισχρή κι από τη γυμνή, γιατί έχεις αποβάλει πια την κοσμιότητα.

Προσοχή και προσευχή

Αλλά και η διαγωγή μας, όσο βρισκόμαστε μέσα στο ναό, ας είναι η πέπουσα, όπως αρμόζει σε άνθρωπο που βρίσκεται μπροστά στο Θεό. Να μην ασχολούμαστε με άσκοπες συζητήσεις, μα να στεκόμαστε με φόβο και τρόμο, με προσοχή και προθυμία, με το βλέμμα στραμμένο στη γη και την ψυχή υψωμένη στον ουρανό.

Γιατί έρχονται πολλοί στην εκκλησία, επαναλαμβάνουν μηχανικά ψαλμούς και ευχές, και φεύγουν, δίχως να ξέρουν τι είπαν. Τα χείλη κινούνται, αλλά τ' αυτιά δεν ακούνε. Εσύ δεν ακούς την προσευχή σου, και θέλεις να σε εισακούσει ο Θεός; Γονάτισα, λες, αλλά ο νους σου πετούσε μακριά. Το σώμα σου ήταν μέσα στην εκκλησία και η ψυχή σου έξω. Το στόμα έλεγε την προσευχή και ο νους μετρούσε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγές, χωράφια, κτήματα, συναναστροφές με φίλους. Κι όλα αυτά συμβαίνουν, γιατί ο διάβολος είναι πονηρός, ξέρει πως την ώρα της προσευχής κερδίζουμε πολλά, γι' αυτό τότε επιτίθεται με μεγαλύτερη σφοδρότητα. Άλλες φορές είμαστε ξαπλωμένοι στο κρεβάτι, και τίποτα δεν σκεφτόμαστε, ήρθαμε όμως στην εκκλησία να προσευχηθούμε, και ο διάβολος μας έβαλε ένα σωρό λογισμούς, ώστε καθόλου να μην ωφεληθούμε.

Αν, αλήθεια, ο Θεός σου ζητήσει λόγο για την αδιαφορία ή και την ασέβεια που δείχνεις

στις λατρευτικές συνάξεις, τι θα κάνεις; Να, την ώρα που Αυτός σου μιλάει, εσύ, αντί να προσεύχεσαι, έχεις πιάσει κουβέντα με τον διπλανό σου για πράγματα ανώφελα. Και όλα τ' άλλα αμαρτήματά μας αν παραβλέψει ο Θεός, τούτο φτάνει για να στερηθούμε τη σωτηρία. Μην το θεωρείς μικρό παράπτωμα. Για να καταλάβεις, τη βαρύτητά του, σκέψου τι γίνεται στην ανάλογη περίπτωση των ανθρώπων. Ας υποθέσουμε ότι συζητάς μ' ένα επίσημο πρόσωπο ή μ' έναν εγκάρδιο φίλο σου. Και ενώ εκείνος σου μιλάει, εσύ γυρίζεις αδιάφορα το κεφάλι σου και αρχίζεις να κουβεντιάζεις με κάποιον άλλο. Δεν θα προσβληθεί ο συνομιλητής σου απ' αυτή την απρέπιά σου; Δεν θα θυμώσει; Δεν θα σου ζητήσει το λόγο;

Αλίμονο! Βρίσκεσαι στη θεία Λειτουργία, κι ενώ το βασιλικό τραπέζι είναι ετοιμασμένο, ενώ ο Αμνός του Θεού θυσιάζεται για χάρη σου, ενώ ο ιερέας αγωνίζεται για τη σωτηρία σου, εσύ αδιαφορείς. Την ώρα που τα εξαπτέρυγα Σεραφείμ σκεπάζουν τα πρόσωπά τους από δέος και όλες οι ουράνιες δυνάμεις μαζί με τον ιερέα παρακαλούν το Θεό για σένα, τη στιγμή που κατεβαίνει από τον ουρανό η φωτιά του Αγίου Πνεύματος και το αίμα του Χριστού χύνεται από την άχραντη πλευρά Του μέσα στο άγιο Ποτήριο, τη στιγμή αυτή η συνείδησή σου, άραγε, δεν σε ελέγχει για την απροσεξία σου; Σκέψου, άνθρωπε μου, μπροστά σε Ποιον στέκεσαι την ώρα της φρικτής μυσταγωγίας και μαζί με ποιους – με τα Χερουβείμ, με τα Σεραφείμ, με όλες τις ουράνιες δυνάμεις. Αναλογίσου μαζί με ποιους ψάλλεις και προσεύχεσαι. Είναι αρκετό για να συνέλθεις, όταν θυμηθείς ότι, ενώ έχεις υλικό σώμα, αξιώνεσαι να υμνείς τον Κύριο της κτίσεως μαζί με τους ασώματους αγγέλους.

Μη συμμετέχεις, λοιπόν, στην ιερή εκείνη υμνωδία με αδιαφορία. Μην έχεις στο νου σου βιοτικές σκέψεις. Διώξε κάθε γήινο λογισμό και ανέβα νοερά στον ουρανό, κοντά στο θρόνο του Θεού. Πέταξε εκεί μαζί με τα Σεραφείμ, φτερούγισε μαζί τους, ψάλε τον τρισάγιο ύμνο στην Παναγία Τριάδα.

Η θεία Κοινωνία

Και σαν έρθει η στιγμή της θείας Κοινωνίας και πρόκειται να πλησιάσεις την αγία Τράπεζα, πίστευε ακλόνητα πως εκεί είναι παρών ο Χριστός, ο Βασιλιάς των όλων. Όταν δεις τον ιερέα να σου προσφέρει το σώμα και το αίμα του Κυρίου, μη νομίσεις ότι ο ιερέας το κάνει αυτό, αλλά πίστευε ότι το χέρι που απλώνεται είναι του Χριστού. Αυτός που λάμπρυνε με την παρουσία Του την τράπεζα του Μυστικού Δείπνου, Αυτός και τώρα διακοσμεί την Τράπεζα της θείας Λειτουργίας. Παραβρίσκεται πραγματικά και εξετάζει του καθενός την προαίρεση και παρατηρεί ποιος πλησιάζει με ευλάβεια ταιριαστή στο άγιο Μυστήριο, ποιος με πονηρή συνείδηση, με σκέψεις βρωμερές και ακάθαρτες, με πράξεις μολυσμένες. Αναλογίσου, λοιπόν, κι εσύ ποιο ελάττωμά σου διόρθωσες, ποιαν αρετή κατόρθωσες, ποιαν αμαρτία έσβησες με την εξομολόγηση, σε τι έγινες καλύτερος. Αν η συνείδησή σου σε πληροφορεί ότι φρόντισες αρκετά για την επούλωση των ψυχικών σου τραυμάτων, αν έκανες κάτι περισσότερο από τη νηστεία, κοινωνήσε με φόβο Θεού. Αλλιώς, μείνε μακριά από τα άχραντα Μυστήρια. Και όταν καθαριστείς απ' όλες τις αμαρτίες σου, τότε να πλησιάσεις.

Να προσέρχεστε, λοιπόν, στη θεία Κοινωνία με φόβο και τρόμο, με συνείδηση καθαρή, με νηστεία και προσευχή. Χωρίς να θορυβείτε, χωρίς να ποδοπατάτε και να σπρώχνετε τους διπλανούς σας. Γιατί αυτό αποτελεί τη μεγαλύτερη τρέλα και τη χειρότερη περιφρόνηση των θείων Μυστηρίων.

Πες μου, άνθρωπε, γιατί κάνεις θόρυβο; Γιατί βιάζεσαι; Σε πιέζει τάχα η ανάγκη να κάνεις τις δουλειές σου; Και σου περνάει άραγε, την ώρα που πας να κοινωνήσεις, η σκέψη ότι έχεις δουλειές; Έχεις μήπως την αίσθηση ότι είσαι πάνω στη γη; Νομίζεις ότι βρίσκεσαι μαζί με ανθρώπους και όχι με τους χορούς των αγγέλων; Μα κάτι τέτοιο είναι δείγμα πέτρινης καρδιάς....

Κάθε πότε να κοινωνούμε;

Υπάρχει κι ένα άλλο θέμα: Πολλοί κοινωνούν μια φορά το χρόνο, άλλοι δύο φορές, άλλοι περισσότερες. Ποιους απ' αυτούς θα επιδοκιμάσουμε; Όσους μια φορά, όσους πολλές ή όσους λίγες φορές μεταλαβαίνουν; Ούτε τους μία ούτε τις πολλές ούτε τους λίγες, μα εκείνους που πλησιάζουν στο άγιο Ποτήριο με καρδιά αγνή, με βίο ανεπίληπτο. Αυτοί ας κοινωνούν πάντα. Οι άλλοι, οι αμετανόητοι αμαρτωλοί, ας μένουν μακριά από τα άχραντα Μυστήρια, γιατί αλλιώς κρίμα και καταδίκη, ετοιμάζουν για τον εαυτό τους. Ο άγιος απόστολος λέει: «Όποιος τρώει τον άρτο και πίνει το ποτήριο του Κυρίου με τρόπο ανάξιο, γίνεται ένοχος αμαρτήματος απέναντι στο σώμα και στο αίμα του Κυρίου, προκαλώντας την καταδίκη του» (Α' Κορ. 11:27, 29). Θα τιμωρηθεί, δηλαδή, τόσο αυστηρά, όσο και οι σταυρωτές του Χριστού, αφού κι εκείνοι έγιναν ένοχοι αμαρτήματος απέναντι στο σώμα Του.

Πολλοί από τους πιστούς έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο περιφρονήσεως των αγίων Μυστηρίων, ώστε, ενώ είναι γεμάτοι από αμέτρητες κακίες και δεν διορθώνουν καθόλου τον εαυτό τους, κοινωνούν στις γιορτές απροετοίμαστοι. Μη γνωρίζοντας ότι προϋπόθεση της θείας Κοινωνίας δεν είναι η γιορτή, αλλά, καθώς είπαμε, η καθαρή συνείδηση. Και όπως αυτός που δεν αισθάνεται κανένα κακό στη συνείδησή του, πρέπει καθημερινά να προσέρχεται στη θεία Κοινωνία, έτσι κι αυτός που είναι φορτωμένος αμαρτήματα και δεν μετανοεί, πρέπει να μην κοινωνεί ούτε στη γιορτή. Γι' αυτό και πάλι σας παρακαλώ όλους να μην πλησιάζετε στα θεία Μυστήρια έτσι απροετοίμαστοι κι επειδή το απαιτεί η γιορτή, αλλά, αν κάποτε αποφασίσετε να λάβετε μέρος στη θεία Λειτουργία και να κοινωνήσετε, να καθαρίζετε καλά τον εαυτό σας, από πολλές μέρες πριν, με τη μετάνοια, την προσευχή, την ελεημοσύνη, τη φροντίδα για τα πνευματικά πράγματα.

Παραμονή ως την απόλυση

Έρθες, λοιπόν, στην εκκλησία και αξιώθηκες να συναντήσεις το Χριστό; Μη φύγεις, αν δεν τελειώσει η ακολουθία. Αν φύγεις πριν από την απόλυση, είσαι ένοχος όσο κι ένας δραπέτης. Πηγαίνεις στο θέατρο και, αν δεν τελειώσει η παράσταση, δεν φεύγεις. Μπαίνεις στην εκκλησία, στον οίκο του Κυρίου, και γυρίζεις την πλάτη στα άχραντα Μυστήρια; Φοβήσου τουλάχιστον εκείνον που είπε: «Όποιος καταφρονεί το Θεό, θα καταφρονηθεί απ' Αυτόν» (Πρβλ. Παροιμ. 13:13).

Τι κάνεις, άνθρωπε; Ενώ ο Χριστός είναι παρών, οι άγγελοι Του παραστέκονται, οι αδελφοί σου κοινωνούν ακόμα, εσύ τους εγκαταλείπεις και φεύγεις; Ο Χριστός σου προσφέρει την αγία σάρκα Του, κι εσύ δεν περιμένεις λίγο, για να Τον ευχαριστήσεις έστω με τα λόγια; Όταν παρακάθεσαι σε δείπνο, δεν τολμάς να φύγεις, έστω κι αν έχεις χορτάσει, τη στιγμή που οι φίλοι σου κάθονται ακόμα στο τραπέζι. Και τώρα που τελούνται τα φρικτά Μυστήρια του Χριστού, τ' αφήνεις όλα στη μέση και φεύγεις;

Θέλετε να σας πω τίνος το έργο κάνουν όσοι φεύγουν πριν τελειώσει η θεία Λειτουργία και δεν συμμετέχουν έτσι στις τελευταίες ευχαριστήριες ευχές; Ίσως είναι βαρύ αυτό που πρόκειται να πω, μα πρέπει να το πω. Όταν ο Ιούδας πήρε μέρος στον Μυστικό Δείπνο του Χριστού, ενώ όλοι ήταν καθισμένοι στο τραπέζι, αυτός σηκώθηκε πριν από τους άλλους κι έφυγε. Εκείνον, λοιπόν, τον Ιούδα μιμούνται... Αν δεν έφευγε τότε εκείνος, δεν θα γινόταν προδότης, δεν θα χανόταν. Αν δεν ξεχώριζε τον εαυτό του από το ποίμνιο, δεν θα τον έβρισκε μόνο του ο λύκος, για να τον φάει.

Μετά τον εκκλησιασμό

Εμείς ας αναχωρούμε από τη θεία Λειτουργία σαν λιοντάρια που βγάζουν φωτιά, έχοντας

γίνει φοβεροί ακόμα και στο διάβολο. Γιατί το άγιο αίμα του Κυρίου που κοινωνούμε, ποτίζει την ψυχή μας και της δίνει μεγάλη δύναμη. Όταν το μεταλαβαίνουμε άξια, διώχνει τους δαίμονες μακριά και φέρνει κοντά μας τους αγγέλους και τον Κύριο των αγγέλων. Αυτό το αίμα είναι η σωτηρία των ψυχών μας, μ' αυτό λούζεται η ψυχή, μ' αυτό στολίζεται. Αυτό το αίμα κάνει το νου μας λαμπρότερο από τη φωτιά, αυτό κάνει την ψυχή μας λαμπρότερη από το χρυσάφι.

Προσελκύστε, λοιπόν, τους αδελφούς μας στην εκκλησία, προτρέψτε τους πλανημένους, συμβουλέψτε τους όχι μόνο με λόγια, αλλά και με έργα. Κι αν ακόμα τίποτα δεν πεις, αλλά βγεις από την ιερή σύναξη, δείχνοντας στους απόντες – και με την εμφάνιση και με το βλέμμα και με τη φωνή και με το βάδισμα και μ' όλη σου τη σεμνότητα – τι κέρδος που αποκόμισες από το ναό, αυτό είναι αρκετό για παραίνεση και συμβουλή. Γιατί έτσι πρέπει να βγαίνουμε από το ναό, σαν από τα ιερά άδυστα, σαν να κατεβαίνουμε από τους ίδιους τους ουρανούς. Δίδαξε όσους δεν εκκλησιάζονται ότι έψαλλες μαζί με τα Σεραφείμ, ότι ανήκεις στην ουράνια πολιτεία, ότι συναντήθηκες με το Χριστό και μίλησες μαζί Του. Αν έτσι ζούμε τη θεία Λειτουργία, δεν θα χρειαστεί να πούμε τίποτα στους απόντες. Αλλά βλέποντας εκείνοι τη δική μας ωφέλεια, θα νιώσουν τη δική τους ζημιά και θα τρέξουν γρήγορα στην εκκλησία, για ν' απολαύσουν τα ίδια αγαθά, με τη χάρη και φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, στον οποίο, μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα, αιώνια ανήκει η δόξα.